

DIALOGAS

2013 m. rugpjūčio 15 d.

ISSN 1392-1916

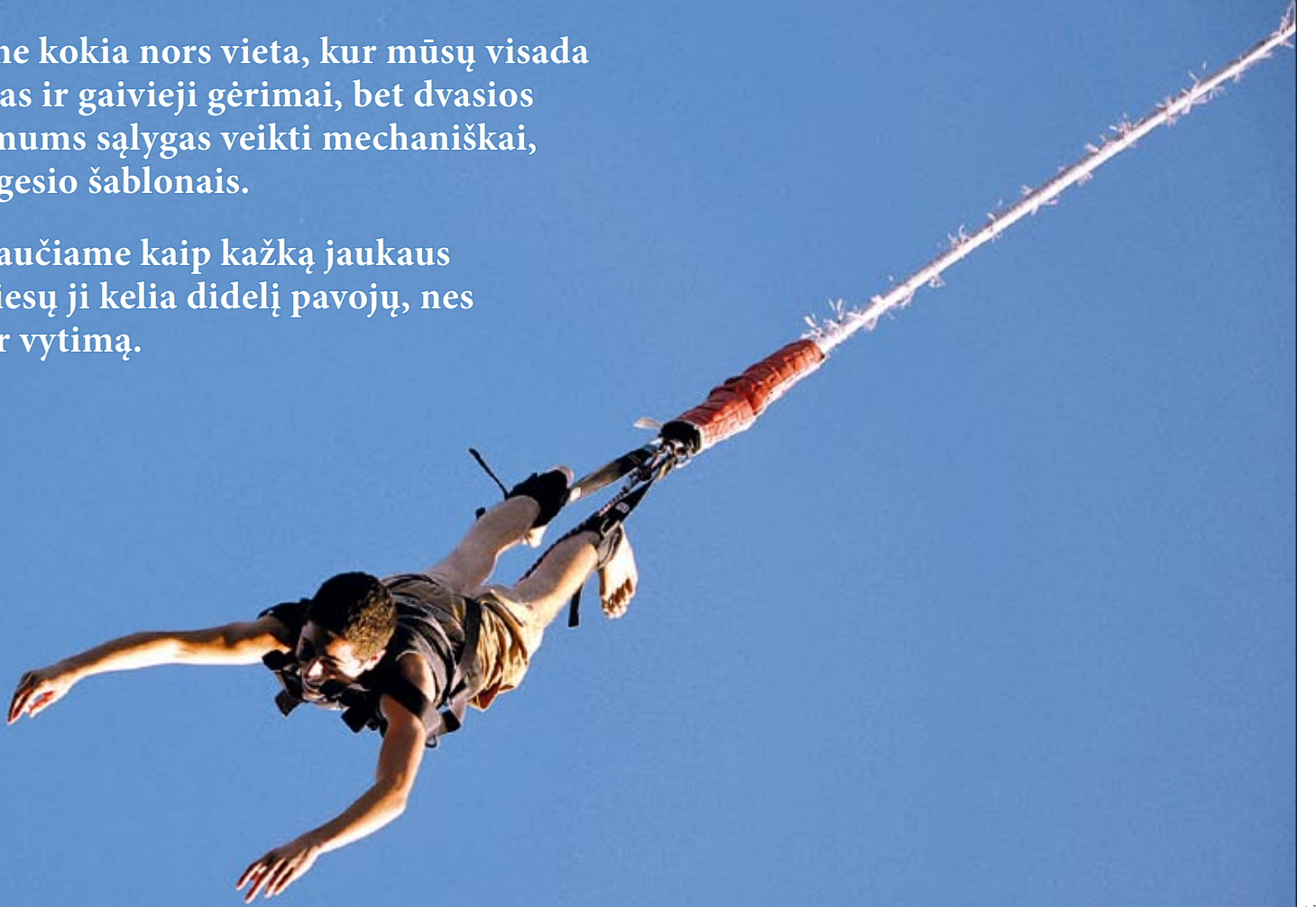
Nr. 29 (1048). Kaina 3,70 Lt

NEPRIKLAUSOMAS SAVAITRAŠTIS

Dvidešimt antrieji leidybos metai

Komforto zona – tai ne kokia nors vieta, kur mūsų visada laukia minkštas krėslas ir gaivieji gėrimai, bet dvasios būseną, kuri sudaro mums sąlygas veikti mechaniškai, remiantis įprastais elgesio šablonais.

Komforto zoną mes jaučiame kaip kažką jaukaus ir saugaus, tačiau iš tiesų ji kelia didelį pavojų, nes provokuoja sąstingį ir vytimą.

Komforto zona 7 p.

Elenos Tervidytytės nuotr.

Prisiminimai kaip žaibai

„Kodėl mes nenorime nuoširdžiau papasakoti apie savo dienas, taip ieškodami prasmės ir tokiu būdu mokydami mokyti?“ – klausia **Stepas Eitminavičius**.

POŽIŪRIS 3 p.

Miestų mokyklos – efektyvesnės

Priešingai nei apie didelių miestų mokyklas įprasta manyti, PISA tyrimas nustatė, kad jų mokiniai dažniausiai mokosi geriau nei mokiniai, lankantys ne miestų teritorijose esančias mokyklas.

Kokios pagrindinės to priežastys?

TYRIMAI 3 p.

Regimantas Tamošaitis: išsverdavau – su azartu ir džiaugsmu

Į klausimus apie studijas atsako Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedros docentas, humanitarinių mokslų daktaras **Regimantas Tamošaitis**.

ATMINIMAS – NE VEŽIMAS 5 p.

Egzamine neliko Antikos: gailestis ir kontekstas

Ar iš tikro Antikos vidurinio ugdymo pakopoje nebeliko? Savo atsakymą pateikia istorikas **Evaldas Bakonis**.

POŽIŪRIS 10 p.

„Nespecialistai“ galės dar padirbėti

Daugiau nei tūkstantis Lietuvos pedagogų gali lengviau atsidusti – draudimas mokytojams „nespecialistams“ mokyti vaikus vėl atidėtas. Tačiau nuolatinis teisės aktų kaitaliojimas ir jų įsigaliojimo atidėliojimas didelio džiaugsmo kažkodėl nekelia.

Nesuklydome

„Dialogo“ (Nr. 23) prognozė, jog artėjant naujiems mokslo metams kvalifikacinių reikalavimų mokytojams aprašas vėl bus pakeistas, pasitvirtino. Liepos 10 d. įsigaliojo švietimo ir mokslo ministro įsakymas, kuris draudimą dirbti mokytojams, nebaigusiems mokomąjį dalyką atitinkančių programų, atidėjo dar metams – iki 2014 m. rugsėjo 1 d.

Tokį sprendimą ministras padarė atsargiai – gavęs Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto palaiminimą. Birželio 26 d. švietimo ir mokslo viceministrė Genoveita Krasauskienė komiteto narius informavo, kad šiuo metu bendras mokytojų nekvalifikuotų specialistų skaičius – 1135. „Atsižvelgiant į tai, kad 50 proc. pedagogų jau to-

bulina arba planuoja įgyti reikiamą kvalifikaciją, ministerija prašytų komiteto pritarti galiojančio aprašo termino pratęsimui vieneriems metams“, – komiteto posėdyje prашė G.Krasauskienė.

Vykdyti ar įkalbinėjimui?

Galima džiaugtis, kad šalies švietimo sistema tobulinama ne radikaliai, o taip švelniai. Dar prieš aštuonetą metų tuometinio švietimo ir mokslo ministro Remigijaus Motuzo įsakymu patvirtintas Kvalifikacinių reikalavimų mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, neformaliojo vaikų švietimo, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, aprašas teigė, kad asmuo, kuris nėra laikomas dalyko specialistu, dirbti mokytoju gali iki 2007 m. rugsėjo 1 d. Šiandien – po bemaž dešimties minėto įsakymo pakeitimų – ši data atitola net septyneriais metais. Tačiau panašu, kad vis neįgyvendinamas bei nuolat kaitaliojamas kvalifikacinių reikalavimų mokytojams aprašas tapo nebe vykdyti privalomu teisės aktu, o priemone įkalbinėti pedagogus tobulinti kvalifikaciją.

Nukelta į 4 p. ▷

Daugiausia skaito mažesnių miestų vaikai

Mūsų šalies vaikai per tris pastaruosius mėnesius perskaitė daugiau nei 4 tūkst. knygų. Uoliausi mažieji skaitytojai gyvena Šakiuose, Skuode ir Vilniuje. Tokius duomenis rodo virtualus visos Lietuvos vaikų Knygų medis, pradėtas „auginti“ siekiant paskatinti vaikus vasarą kuo daugiau skaityti. Ši iniciatyva – tai įmonių grupės „Alma littera“ projektas.

Virtualus visos Lietuvos vaikų Knygų medis, ant kurio vaikai arba jų tėvai internete rašo perskaitytų knygų pavadinimus, pradėtas „auginti“ gegužę paskelbus Vaikų knygų mėnesį. Per šį laiką ant jo iš viso sužaliavo 4414 lapelių su vaikų perskaitytomis knygomis, tarp kurių – ir gerai žinomos pasakos, ir šiuolaikinių autorių kūriniai. Į miestų, kuriuose vaikai skaito daugiausia, penketuką, be jau minėtų, patenka Kaunas ir Jurbarkas.

„Nors kauniečiai ir vilniečiai patenka tarp daugiausia skaitančių miestų, juos lenkia mažesnių miestelių gyventojai. Tyrimai rodo, kad dažnesnį vaikų skaitymą lemia tėvų rodomas pavyzdys, tad tikėtina, kad didžiuosiuose miestuose gyvenantys tėvai skiria mažiau laiko vaikų skaitymo įpročiui formuoti. Visgi bendras visos Lietuvos vaikų perskaitytų knygų skaičius kasdien didėja, tad tikimės, kad per paskutinį vasaros mėnesį Knygų medis dar labiau sužaliuos“, – sako leidyklos „Alma littera“ vadovė D. Viliūnienė.

Pasak leidyklos atstovų, rugsėjo mėnesio viduryje bus skaičiuojamos vaikų perskaitytos knygos ir renkami daugiausia perskaitę vaikai. Rudenį bus surengti uoliausių skaitytojų apdovanojimai, kurių pagrindinis prizas – kelionė į Hario Poterio parką Londone.

Jaunų žmonių Lietuvoje mažėja

Per pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje beveik penktadaliu sumažėjo jaunimo. Be to, jauni žmonės drąsiai rinkosi emigraciją – būtent jie sudarė didžiąją iš Lietuvos išvykusiųjų dalį. Tokius duomenis, pažymėdamas Tarptautinę jaunimo dieną, pateikė Statistikos departamentas.

Statistikos duomenimis, metų pradžioje 630 tūkst. 14–29 m. amžiaus jaunuolių sudarė 21 proc. visų šalies gyventojų. Per dešimtmetį jaunimo gretos prareto – jos sumažėjo 145 tūkst. asmenų, arba 18,7 proc. Nors Lietuvoje jaunų merginų ir vaikinų buvo apylygiai, tačiau pastarųjų dalis buvo kiek didesnė, t. y. Lietuvoje gyveno atitinkamai 49 ir 51 proc. merginų ir vaikinų. Gausiausia buvo 20 ir 21 metų amžiaus jaunuolių grupė – tokių šalyje gyveno apie 91 tūkst. žmonių.

Didžioji dauguma jaunuolių gyveno mieste – čia jų suskaičiuota 422 tūkst., o kaimiškose vietovėse jauno amžiaus gyventojų tebuvo 209 tūkst.

Statistika rodo, kad didžiausia jaunų žmonių dalis, palyginti su visais gyventojais, buvo Vilniaus ir Kauno apskrityje, mažiausia – Tauragės apskrityje. Daugiausia jaunų žmonių, palyginti su visais savivaldybės gyventojais, buvo Rietavo savivaldybėje (24 proc.), o mažiausia – Visagino (18 proc.).

2011 m. visuotinio gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, 20–24 m. gyventojų užimtumo lygis sudarė 40 proc., 25–29 m. amžiaus gyventojų – 70 proc.

Praėjusiais metais iš Lietuvos emigravę 19,6 tūkst. 15–29 m. amžiaus jaunuolių sudarė beveik pusę – 47,6 proc. visų emigrantų.

APKLAUSA

Nepopuliari šventė

Pagrindiniai „Dialogo“ skaitytojai dar mėgaujasi atostogomis, todėl aktyvaus balsavimo www.dialogas.com apklausose kol kas nėra.

Praėjusią savaitę internetautų klausėme apie rugpjūčio 15-ąją. Redakcijai buvo įdomu sužinoti, ar švenčiate šią dieną, o jei švenčiate – tai katalikiškai ar baltiškai.

Balsavimo rezultatai tokie:

21 proc. respondentų rugpjūčio 15-ąją švenčia katalikiškąsias Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų iškilmes;

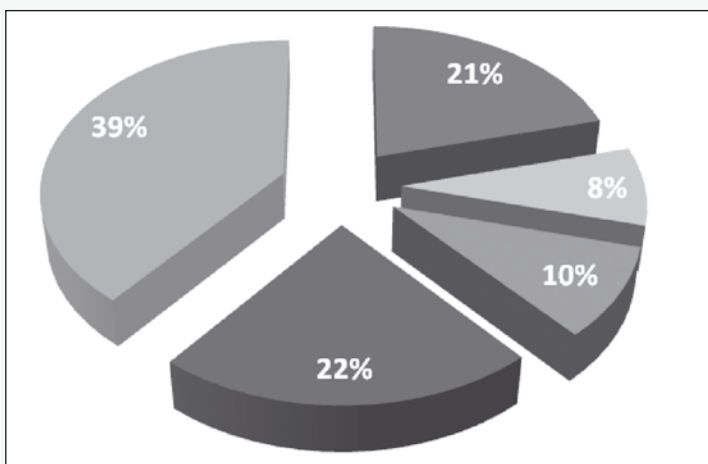
8 proc. – baltiškąją Žolinę;

10 proc. – abi paminėtas šventes;

22 proc. – atostogas;

39 proc. – nieko tądien nešvenčia.

Kitaip tariant, 61 proc. apklausoje dalyvavusiųjų ši šventė „nekuteina“ – nepopuliari jiniai.

Neformaliojo ugdymo krepšelis – tarp pažangos iniciatyvų

Šiūlymas visoje Lietuvoje diegti neformaliojo ugdymo krepšelį, kurio veikimas buvo išbandytas keturiuose – Anykščių, Klaipėdos, Panevėžio r. bei Panevėžio miesto – savivaldybėse, pateko į 2014 m. Vyriausybės prioritetinių darbų sąrašą.

Švietimo ir mokslo viceministrė E. Tamošiūnaitė džiaugiasi, kad naujasis finansavimo modelis leidžia į veiklas papildomai įtraukti jokių neformaliojo ugdymo veiklų nelankančius bei mažiau galimybių jas lankyti turinčius vaikus, gyvenančius kultūriškai, geografiškai, socialiai, ekonomiškai nepalankioje aplinkoje. „Net 53 proc. projekto metu programose dalyvavusių mokinių priklauso 10–15 metų amžiaus grupei, kuri dažniausiai yra sunkiausiai į ugdomąsias veiklas įtraukiama amžiaus grupė. Naujasis finansavimo modelis leidžia racionaliau ir efektyviau išnaudoti jau turimą savivaldybių įstaigų ir organizacijų tinklą bei esamus resursus“, – teigia viceministrė.

E. Tamošiūnaitė pabrėžė, kad kuo daugiau vaikų bus įtraukta į neformaliojo ugdymo veiklas, tuo didesnė tikimybė, kad mūsų vaikai bus sąmoningi, atsakingai kuriantys savo asmeninį gyvenimą ir aktyviai dalyvaujantys visuomeninėje bei profesinėje veikloje.

Finansavimas skirtas 14 programų

14 švietimo bendruomenių asociacijų (Lietuvos anglų kalbos mokytojų, Lietuvos chemijos mokytojų, Lietuvos inovatyvių profesinio rengimo įstaigų ir t. t.) su Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM) pasirašė finansavimo sutartis. Ministerijos finansavimą gavo švietimo bendruomenių asociacijų rėmimo konkursą laimėjusios organizacijos. Jų programoms įgyvendinti bus skirta nuo 2 iki 5 tūkst. litų. Sutarta, jog numatytos veiklos turės būti atliktos iki 2013 m. lapkričio 29 d. Asociacijos rengs metodines priemones, organizuos konkursus, mokymus, seminarus, konferencijas, atnaujins ar praturtins esamas interneto svetaines informacija, aktualia mokant dalyko. Tikimasi, kad šios veiklos praplės galimybes stiprinti bei plėtoti asociacijų narių veiklą ir regionuose.

Švietimo bendruomenių asociacijų rėmimo konkursą Ugdymo plėtotės centras kartu su ŠMM organizavo jau ketvirtą kartą. Dauguma asociacijų konkurse dalyvavo nebe pirmą kartą. Kai kurios parengė programas tęstinėms veikloms, kitos – naujiems sumanymams įgyvendinti, trečios konkursui programas pateikė pirmą kartą.

Nemokamai studijuos dar per 800 studentų

Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti (LAMA BPO) pirmadienį (08 12) pranešė, kad per papildomą priėmimą studijuoti universitetuose ir kolegijose pakviestas 3 tūkst. 781 pretendentas, iš jų 825-iems pasiūlytos valstybės finansuojamos vietos, 41-am – valstybės nefinansuojama vieta su studijų stipendija. Studijuoti savo lėšomis pasiūlyta 2 tūkst. 915 papildomo priėmimo dalyvių. Papildomo priėmimo prašymus studijuoti iš viso buvo užpildę 6 tūkst. 759 stojantieji.

Švietimo ir mokslo ministerijos anksčiau skelbtais duomenimis, preliminariai šiemet valstybės finansavimas studijoms iš viso numatytas daugiau kaip 15 tūkst. pirmakursių.

Atsistatydino Studijų kokybės vertinimo centro vadovas

Nuo praėjusio penktadienio (08 09) A. Grebliauskas nebevadovauja Studijų kokybės vertinimo centrui (SKVC). Nuo 2010 m. SKVC vadovavęs specialistas teigia, kad iš pareigų pasitraukė savo noru ir savo sprendimu nenorįs komentuoti.

Naujienu portalas *Delfi* yra pranešęs, kad Švietimo ir mokslo ministerija (ŠMM) A. Grebliauskui turėjo pastabų. Viceministro R. Vaitkaus teigimu, skyrėsi požiūriai į aukštųjų mokyklų vertinimą, kurį atlieka SKVC. „Turėjome diskusijų su SKVC direktoriumi, bandžiau ir raginau, kad jų požiūris į vertinimą pasikeistų, taptų daugiau vakarietiškas, o ne rytietiškas – kad tai nebūtų bauda,

o skatinimas aukštajai mokyklai keistis. Mūsų požiūriai labai išsiskyrė ir ponas A. Grebliauskas išėjo iš SKVC“, – sakė viceministras. Jis taip pat pratarė, kad ruošiamą studijų kokybės vertinimo sistemos korekcija. Pakeitimus numatoma daryti rudenį. R. Vaitkus atkreipė dėmesį, kad aukštąsias mokyklas vertina ir akredituoja ta pati institucija – SKVC, taigi sprendimą apskundus pats centras turi vertinti savas klaidas. ŠMM siūlo, kad SKVC ir toliau atliktų vertinimą, o sprendimą dėl akreditacijos priimtų Aukštojo mokslo taryba.

Pasak *Delfi*, ministerijos vadovai A. Grebliauskui turėjo priekaištų dėl klaidų, padarytų verti-

■ A. Grebliauskas

nant Kolpingo kolegiją, priekaištavo dėl nuolatinio bylinėjimosi teismuose ir netvarkos. Kolpingo kolegija vertinta už 2008–2010 metus, kuomet dar nebuvo baigtas naujas jos pastatas, ir prasto įvertinimo sulaukė būtent dėl materialinių išteklių stokos. Neigiamas vertinimas paskelbtas, kai naujas pastatas jau stovėjo.

Vasarą apninka psichikos problemos

Ilgos vasaros atostogos mokyklose, darželiuose ir kitose ugdymo įstaigose yra pagrindinė priežastis, kodėl vasarą ligoninėse padaugėjo psichikos problemų turinčių vaikų. Taip mano Respublikinės Šiaulių ligoninės Vaikų ir paauglių psichikos centro psichiatrė O. Ančiulytė. Pasak jos, net jei vaikas ir nelabai sutaria su savo klasės draugais ar bendraamžiais darželyje, saugumo jausmą jam suteikia ta pati bendruomenė ir užimtumas. Vasaros metu

vaiko užimtumu turi rūpintis jo tėvai ar seneliai, o neretai ir pats vaikas turi sau susigalvoti užsiėmimų. Jeigu situacija taip nesiklosto, vaikas pradeda „stresuoti“, tampa emociškai nestabilus, pažeidžiamas. Psichiatrė teigia, kad Lietuvoje tėvai daug dirba, o jų atostogų laikas labai trumpas. Todėl vaikai dažnai atostogauja vieni, nes išleisti juos į stovyklą ar pirkti kitas pramogas yra brangu. „Gerai, jei kieme yra nors keli draugai, su kuriais vaikas gali pažaisiti. Tačiau jei

vaikas vienturtis, jam yra sunkiau užmegzti santykius ir jis ne taip greit susidraugauja, būnant kieme jam dar skaudžiau, nes jis negali būti su kitais. Ypač ryški ši problema kaimuose, kai vaikai gyvena tik su tėvais ar seneliais. Kartais gelbėja virtualus bendravimas, tačiau jei ir kompiuterio vaikas neturi, ryškėja vienišumas. Vienatvės jausmas ir atstumimas – tai pagrindinės priežastys, dėl ko vaikai šiais laikais serga“, – „Šiaulių naujienoms“ sakė psichiatrė.

POŽIŪRIS

Prisiminimai kaip žaibai

Stepas EITMINAVIČIUS

Jie pasikvietė mane į klasės susitikimą ir aš kiek sutrikau: juk buvau kartu tik trejus metus, kai jie mokėsi ketvirtroje–šeštoje klasėse. Gražus prisiminimas: 1975-aisiais lėčiau iš to triukšmingo, chaotiško (kiek daug neigiamumą rodančių epitetų tada buvau sugalvojęs) Vilniaus, baigęs universitetą, maloniai palydėtas jaunos kuratorės Viktorijos Daujotytės į Ignaliną mokytojauti.

Patekau ne į rajono centrą, kaip norėjau, o į Linkmenų vidurinę mokyklą. Gavau auklėtinius – ketvirtokus (tada jie buvo vadinami ne pradinukais). Ir gyvenau su jais trejus metus – man buvo labai smagu. Taip, taip, mūsų lyg ir nerengė mokyklai, lyg ir nemokėjome rašyti pamokų planų, išmintingiau elgtis kasdienybės situacijose, bet jaunystės, meilės sparnai iš tiesų galingi – dabar tik sentimentalai galėčiau atsistuti...

Iki paryčių su jais, kuriems tuoj bus po 50, kalbėjau, klausiausi įspūdžių iš ano ir dabartinio etapų. Deja, deja, aš jau daug ką užmiršau: pasirodo, mes labai daug vaidinome ir savo spektaklius rodėme kultūros namuose, mes važinėdavome į Vilnių, į teatrus, mes talkininkavome kolūkyje. Pasirodo, kartą atvykome iš Vilniaus į Švenčionėlius, o autobuso, kuris

nuvežtų namo, tąkart paprasčiausiai nebuvo. Ir ką darėme? Ėjome pėsti. Mėginome skaičiuoti kilometrus; aš tik aikčiojau – juk gana toli (vieni sako, tikrai daugiau nei 10, kiti tvirtina, kad apie 15 km), o jie buvo maži. Kai pasakojo, man atgimė tiekėjimo vaizdai, tiek atskiros detalės. Tiesą pasakius, kartais prisimindavau tą epizodą, bet pagalvodavau, jog tai mano fantazija, jog tai išskaičiau grožinėse knygose.

Ar prisiminė ir pamokas? Gal mažiau, daugiau bendravimą. Bet ir bendravimą per pamokas.

Tą vakarą, naktį labai gražiai žaibavo, ir tuos žaibus priėmiau metaforiškai, filologiškai.

Geru dešimtmečiu jaunesni žmonės, kai kurie jau ir anūkų turintys, kiek daug gražių dalykų man pasakė. Ką ten pasakė – mes šokome, šokome, šokome vis pagyvendami tai praeitimi (o ir muzika ją priminė), tai dabartimi. Prisiminimai kaip žaibai.

Buvę auklėtiniai padovanojo gražią knygą ir joje kiekvienas vis ką nors parašė. Tie žodžiai gana asmeninio pobūdžio, juos cituoti lyg ir nekuklu. Bet vieno žmogaus mintis mane kiek nustebino: „Ačiū Jums už suteiktas galimybes pasijusti

svarbiems.“ Nepagalvojau apie tai nei tada, nei dabar. O kai žaibų vakaras ir naktis jau tapo praeitimi, kai nauji mokslo metai po truputį artėja, mąstau apie tai. Tik apie tai? Kad ne – pirmųjų auklėtinių susitikimas verčia apskritai galvoti apie pedagogiką, apie dabartinę mokyklą, apie savo, kaip mokytojo, viršūnes bei duobes. Vis pagalvoju: kodėl mes nenorime nuoširdžiau papasakoti apie savo dienas, taip ieškodami prasmės ir tokiu būdu mokydami mokyti?.. Bijome pasirodyti seklūs, pažeidžiami ar kuklumas neleidžia atverti savo patirties, savo refleksijų skrynios? Vis pagalvoju: kaip mes tobulėjame (iš tikrųjų, o ne formaliai), kaip tai pastebime, kaip koreguojame savo žingsnius?.. Kokius matome savo mokinius po 20, 30 metų? O gal apskritai savo žodžius skiriame būsimiems trisdešimtmečiams, keturiasdešimtmečiams, nes mokykloje jaunuoliai dar nedaug gali suprasti?

P. S. Vienas auklėtinis, prie stalo sėdėjęs šalia, vis klausė, ar galėtų aplankyti mane Utenoje. Jau sugrįžęs, jau išsimiegojęs skambina: „Bet ar tikrai galėsiu ateiti į svečius? O jeigu ir su antrąja puse?“

TYRIMAI

Miestų mokyklos – efektyvesnės

Beveik pusė pasaulio gyventojų šiuo metu gyvena miestuose. 2009 m. tarptautinio penkiolikmečių tyrimo – PISA (Programme for International Student Assessment) rezultatai rodo, jog beveik visose tyrimo dalyvavusiose šalyse didelių miestų mokyklų mokinių rezultatai buvo geresni nei mokinių, lankančių miestelių ar kaimo mokyklas.

PISA 2009 tyrimo rezultatus analizuojanti studija „What makes urban schools different“ teigia, jog, lyginant mokinių mokymosi rezultatus, miestų mokyklų pranašumas akivaizdus: EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija) šalyse mokiniai, lankantys mokyklas miestuose, kuriuose gyvena daugiau nei 100 tūkst. žmonių, mokosi geriau negu mokiniai, lankantys kaimų ir miestelių, turinčių mažiau nei 100 tūkst. gyventojų, mokyklas. Vidutiniškai šis mokymosi rezultatų skirtumas PISA skalėje sudaro maždaug 20 vertinimo taškų, o tai atitinka pusę mokslo metų.

Daugelyje valstybių, kurios nepriklauso EBPO (šalys partnerės), šis skirtumas yra itin didelis. Pavyzdžiui, Albanijoje, Bulgarijoje, Dubajuje (Jungtiniai Arabų Emyratai), Kirgizstane, Panamoje, Peru ir Katare jis didesnis nei 55 taškai. „Miestų pranašumas“ matomas kiekvienoje 2009 m. PISA tyrime dalyvavusioje šalyje partnerėje.

EBPO šalyse padėtis šiek tiek kitokia. Skirtumas tarp minėtų dviejų grupių mokinių mokymosi rezultatų matomas 19-oje šalių. Didžiausias jis yra Meksikoje ir Portugalijoje. 15-oje EBPO šalių statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta.

Miestuose, turinčiuose daugiau nei 100 tūkst. gyventojų, ypač gausu mokinių, turinčių itin gerus ar itin prastus įgūdžius. Be to, daugelyje šalių miesto ir kaimo mokinių mokymosi rezultatų skirtumas atspindi gyventojų šeimų sprendimus dėl būsto ir darbo, o tai, savo ruožtu, daro įtaką mokinių socialinės-ekonominės padėties geografiniam pasiskirstymui. Visose šalyse, išskyrus Austriją, Belgiją, Vokietiją, Izraelį, Korėją, Nyderlandus, Jungtinę Karalystę ir Jungtines Amerikos Valstijas, miesto mokiniai turi geresnes socialines-ekonominės sąlygas.

Galima tokios padėties priežastis yra ta, kad šių šalių miestuose yra geresnės perspektyvos įsidarbinti, visų pirma aukštos kvalifikacijos darbuotojams. Kita vertus, Danijoje socialinė-ekonominė segregacija pasireiškia atvirškiai: matoma tendencija, kad mokiniai, kurių tėvai yra gerai išsimokslinę ir turi aukštą padėtį užtikrinantį darbą, dažniau mokosi kaimo vietovėse ar miesteliuose, turinčiuose iki 100 tūkst. gyventojų, esančiuose mokyklose.

Pasak analitinės studijos, skirtinga mokinių socialinė-ekonominė padėtis tik iš dalies paaiškina miesto ir kaimo mokyklas lankan-

čių mokinių mokymosi rezultatų skirtumą – skirtingos yra ir pačios miestų ir kaimų mokyklos. „Miestų mokyklos paprastai būna didesnės, jas lanko daugiau geresnes socialines-ekonominės sąlygas turinčių mokinių, šios mokyklos turi didesnę atsakomybę už išteklių paskirstymą, paprastai jos mažiau jaučia darbuotojų trūkumą, jose paprastai dirba didesnė kvalifikuotų mokytojų dalis, jose būna daugiau mokiniams tenkančių mokytojų“, – tikina studija „What makes urban schools different“.

2009 m. PISA tyrime dalyvavusiems mokiniams išdalintų klausimų atsakymų analizė taip pat parodė, kad Australijoje, Dubajuje (JAE), Estijoje, Islandijoje, Izraelyje, Juodkalnijoje, Naujojoje Zelandijoje, Katare ir Švedijoje mokiniai, lankantys miestų mokyklas, paprastai turi geresnes drausmės klasėje sąlygas negu mokiniai, lankantys mažiau apgyvendintose teritorijose esančias mokyklas. Tuo metu Brazilijoje, Meksikoje, Lenkijoje, Slovakijos Respublikoje, Slovėnijoje ir Tunise padėtis priešinga.

Mokytojų trūkumas 17-oje iš 65-ių 2009 m. PISA tyrime dalyvavusių šalių yra mažesnė problema miesto nei kaimo ar miestelio mokyklose. 15-oje šalių miesto mokyklas lankantys mokiniai paprastai turi galimybę pasirinkti iš didesnio skaičiaus ir įvairių užklasinės veiklos rūšių.

Pagrindinė studijos išvada yra ta, jog priešingai, nei apie didelių miestų mokyklas įprasta manyti, PISA tyrimas nustatė, kad jų mokiniai dažniausiai mokosi geriau nei mokiniai, lankantys ne miestų teritorijose esančias mokyklas. Nors mokymosi rezultatų skirtumai siejami su mokinių socialinėmis-ekonominėmis gyvenimo sąlygomis, šie skirtumai siejami ir su tam tikromis miestų mokykloms būdingomis aplinkybėmis, tokiomis kaip didesniais ir geresniais išteklių, didesniu savarankiškumu skirstant šiuos išteklius, taip pat adekvačia mokytojų pasiūla.

„Dialogo“ inf.

„Nespecialistai“ galės dar padirbėti

▷ Atkelta iš 1 p.

Įkalbinėti, žinoma, ne nuodėmė, tačiau įkalbinėti įsakymais – prastas sprendimas. Mat žala, kurią daro vis nevykdomos bei nuolat kaitaliojamos minėto teisės akto nuostatos, jau akivaizdi. Apie tai savo nutartyje neseniai pasisakė ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (LAT) sprenddamas bene pirmąjį mūsų šalyje šią instanciją pasiekusį ginčą dėl to, kaip ir kokius kvalifikacijos reikalavimus taikyti mokytojui.

Įsiplieskė ginčas

LAT nagrinėtas ginčas įsiplieskė Kaišiadorių kūno kultūros ir sporto centre po to, kai 2011 m. gale direktorius atleido iš darbo vieną futbolą trenerį. Jis neturėjo sporto krypties aukštojo išsilavinimo, tačiau Vilniaus pedagoginiame universitete (dabar – Lietuvos edukologijos universitetas) buvo įgijęs matematikos ir informatikos bakalauro laipsnį. Kitaip tariant, buvo tipiškas mokytojas „nespecialistas“. Jam 2009-ųjų pabaigoje direktorius įteikė raštą, kuriame nurodė, kad jis per dvejus metus privalo įgyti specialią kvalifikaciją, antraip dirbti toliau negalės.

Po dvejų metų mokytojas paprašė darbdavį terminą pratęsti dar vienais metais. Tačiau direktorius atsisakė patenkinti prašymą ir atleido darbuotoją iš darbo pagal Darbo kodekso (DK) 129 str. 2 dalį. Atleistasis kreipėsi į teismą. Darbo netekęs mokytojas prašė teismo pripažinti atleidimą neteisėtu, grąžinti jį darbą, priteisti vidutinį mėnesinį darbo užmokestį už visą priverstinės pravaikštos laiką, 5 proc. metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidas.

Vienas įsakymas – dvi interpretacijos

Pirmos instancijos teismas mokytojo ieškinį patenkino visiškai. Teismas konstatavo du dalykus. Pirma, futbolą trenerio pa-

reigybei keliamus reikalavimus nustato keli teisės aktai, tarp kurių ir ministro įsakymu patvirtintas kvalifikacinių reikalavimų aprašas. Antra, pagal šį aprašą dirbti futbolą treneriu pakanka įgyti aukštąjį išsilavinimą bei pedagogo kvalifikaciją. Teismas nusprendė, kad atleistasis mokytojas šiuos reikalavimus atitiko, todėl jo atleidimą iš darbo pripažino nepagrįstu ir neteisėtu.

Apeliacinis teismas sprendė kitaip. Vadovaudamasi tuo pačiu švietimo ir mokslo ministro patvirtintu kvalifikacinių reikalavimų mokytojams aprašu, teisėjų kolegija nusprendė, kad, norint dirbti futbolą treneriu, maža būti įgijus aukštąjį išsilavinimą ir pedagogo kvalifikaciją, dar reikia, kad tas išsilavinimas visiškai ar iš dalies atitiktų mokomąjį dalyką. „Ieškovas šio reikalavimo neatitiko, todėl buvo svarbi priežastis nutraukti darbo sutartį“, – nusprendė apeliacinis teismas. Jis panaikino atleistajam mokytojui palankų apylinkės teismo sprendimą ir priėmė naują – atmesti mokytojo ieškinį.

Aprašo netobulumai vertintini kritiškai

Kasacinį mokytojo skundą nagrinėti ėmėsis Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad teisės aktų nuostatos dėl kvalifikacinių reikalavimų neformaliojo ugdymo įstaigoje dirbantiems sporto šakos mokytojams nėra tikslios ir aiškios. „Aprašo 3 punkte nurodyta, kas yra laikomas turinčiu pedagogo kvalifikaciją. 3.1 ir 3.2 punktuose pateiktos sąvokos „atitinkamas dalykas“, „mokomasis dalykas“, kurių apibrėžčių nėra teisės aktuose. Pažymėtina, kad Apraše šios ir kitos sąvokos vartojamos laisvai ir neapibrėžtai (pavyzdžiui, 16 punkte (įsigaliojo nuo 2013 m. rugsėjo 1 d.) sąvoka „mokomoji sritis“). Tokie teisės akto netobulumai vertintini kritiškai – jie sukuria teisinį neapibrėžtumą ir neaiškumą, kas ir nulėmė ginčo šioje byloje atsiradimą“, – sakoma LAT nutartyje.

Kadangi liepos 26 d. nutartį paskelbė LAT teisėjai nepastebėjo, jog liepos 10 d. aprašas vėl buvo pakeistas, nutartyje liko teiginys, kad naujausias aprašo 16 punktas įsigaliojo nuo 2013 m. rugsėjo 1 d. Šis terminas dabar, kaip žinia, kitoks – 2014 m. rugsėjo 1 d.

Prieštaringos nuostatos – ne tik blogis

Ginčą dėl kvalifikacinių reikalavimų mokytojams taikymo išnagrinėję LAT teisėjai pirmiausia konstatavo, kad bylos dokumentuose įvardyta pareigybė „treneris“ atitinka švietimo įstatyme pateiktą mokytojo apibrėžimą. Todėl sporto mokyklos treneriui keliami kvalifikaciniai reikalavimai analizuotini vadovaujantis jau minėtu švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtintu ir daug kartų pakeistu aprašu. Sistemškai išanalizavusi aprašą, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad reikalavimų visuma (būti įgijusiam aukštąjį (aukštesnįjį, įgytą iki 2009 metų, ar specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą, turėti pedagogo kvalifikaciją ir būti baigusiam mokomąjį dalyką atitinkančias programas) sporto šakos (futbolo) mokytojui, dirbančiam neformaliojo ugdymo įstaigoje, nebuvo keliami jo atleidimo iš darbo metu. „Apraše nebuvo aiškios ir vienareikšmiškos reikalavimo sporto šakos (futbolo) mokytojui, dirbančiam neformaliojo ugdymo įstaigoje, būti būtent to mokomojo dalyko pedagogu“, – sakoma LAT nutartyje. Teisėjai pažymėjo, kad kai teisės akto nuostatos prieštaringos, tai pagal DK 11 str. 2 dalį taikoma darbuotojui palankesnė teisės norma.

LAT: svarbios priežasties atleisti nebuvo

Kasacinį skundą surašęs ir atleistam mokytojui teismuose atstovavęs Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos (LŠDPS) advokatas Andrius Chudėkovas argumentavo, jog faktas, kad dar-

buotojas neturi tam tikro diplomo, pažymėjimo ir pan., pats savaime nėra pagrindas atleisti darbuotoją pagal DK 129 str., išskyrus atvejus, kada norminių teisės aktų įsakmiai nustatyta, kad tam tikrą darbą dirbti (eiti pareigas) gali tik atitinkamą diplomą, pažymėjimą turintis asmuo.

LAT teisėjų kolegija sutiko su šiuo argumentu ir konstatavo, kad tokio imperatyvaus, nedviprasmiško ir aiškios reikalavimo teisės aktuose nebuvo, todėl darbdavys neįrodė, jog buvo svarbi priežastis nutraukti darbo sutartį su darbuotoju pagal DK 129 str.

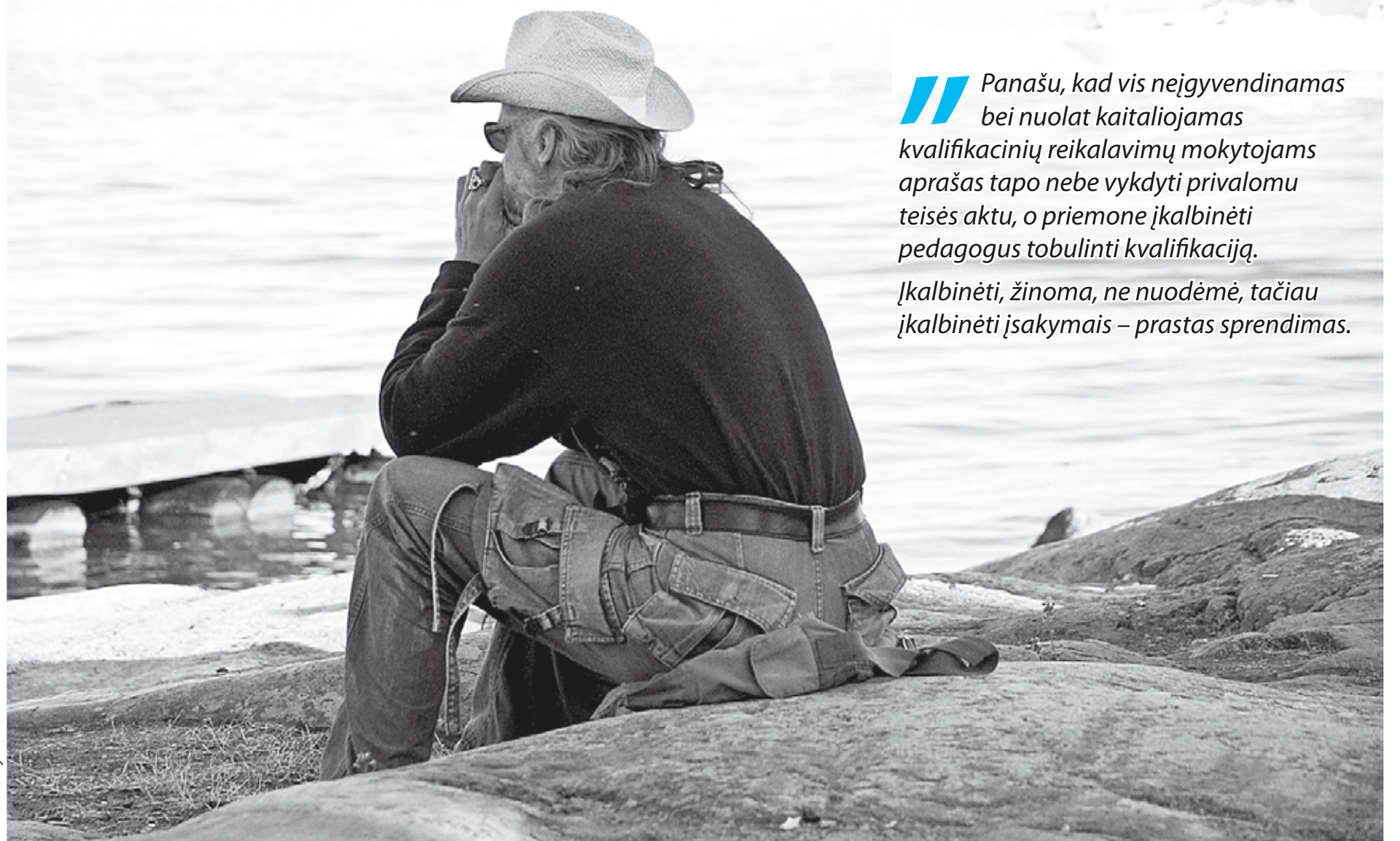
LAT nutarė, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pripažino darbo sutarties su ieškovu nutraukimą teisėtu, bei galutinai ir neskundžiamai panaikino apeliacinio teismo sprendimą ir paliko galioti atleistam mokytojui palankų apylinkės teismo sprendimą.

Kas labiau kaltas?

Kaišiadorių rajono švietimo darbuotojų profesinės sąjungos pirmininkas Vytautas Silvanavičius džiaugiasi, kad keletus metus trukusi istorija baigėsi profesinės sąjungos ir jai priklausančio mokytojo pergale. Tačiau pirmininkas apgailestauja, kad teismams švaistomi viešojo sektoriaus pinigai, kai konfliktą, anot jo, buvo galima išspręsti taikiai ir be papildomų lėšų. Jis žada grįžti prie klausimo dėl Kaišiadorių kūno kultūros ir sporto centro direktoriaus tinkamumo eiti šias pareigas.

Vis dėlto dalį kaltės prisiimti ir išvadas padaryti turėtų ne tik teisės aktų vykdytojas – direktorius, bet ir teisės aktų rengėjai – ministerijos specialistai. Ar ne jiems adresuota LAT pastaba, kad kvalifikacinių reikalavimų mokytojams aprašas kuria teisinį neapibrėžtumą, neaiškumą ir kelia darbo ginčus? Ar ne apie jų kvalifikacijos spragas ji byloja?

Vytautas STRAZDAS,
„Dialogo“ apžvalgininkas

„Panašu, kad vis neįgyvendinamas bei nuolat kaitaliojamas kvalifikacinių reikalavimų mokytojams aprašas tapo nebe vykdyti privalomu teisės aktu, o priemone įkalbinėti pedagogus tobulinti kvalifikaciją.“

Įkalbinėti, žinoma, ne nuodėmė, tačiau įkalbinėti įsakymais – prastas sprendimas.

Regimantas Tamošaitis: ištverdavau – su azartu ir džiaugsmu

Į klausimus apie studijas atsako Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedros docentas, humanitarinių mokslų daktaras Regimantas TAMOŠAITIS.

✓ Ar prisimenate savo sesijas universitete?

Taigi studijas Vilniaus universitete (1984–1990) ir sesijas prisimenu, – kaip galiu jas pamiršti? Savo pirmą meilę pamiršau, kas ji tokia buvo, bet studijų – ne! Gaudavau puikios adrenalino dozės, – visa ta įtampa, nerimas ir azartas, tai juk puiku! Kažką tarsi jau moku, bet dar daugiau nemoku ir intriguojantis intelekto galios patikrinimas: ar sugebėsiu iš savo dalinių žinių rekonstruoti prasmingo žinojimo visumą? Dažniausiai pavykdavo. Kažką prikurdavau, ko nežinodavau, kažką net originalaus išmąstydavau. To paties ir dabar reikalauju iš studentų, nes Universitete reikia ne tik mokytis, bet ir pačiam mąstyti. Kartais studentai uoliai besimokydami ir mąstyti pamiršta.

✓ Kaip jas ištverdavote?

Taip ir ištverdavau – su azartu ir džiaugsmu. Pasibaigus sesijai puldavau skaityti toliau viso to, ko nebūdavau spėjęs išstudijuoti prieš egzaminą. Būdavo gaila kažką užmesti, palikti ir apleisti, – kaip liksiu ko nors nežinojęs? Buvau godus žinių, tik nežinau, ar tai gerai. Gal tai liuciferiškas bruožas, tas žinojimo godulys? Būtinai reikėdavo viską išsiaiškinti, išknaisioti ir dar į galvą įsidedėti. Gal nujaučiau, kad vėliau mokytis nebebus laiko – reikės kitus mokytis. Vienu metu buvau užsimojęs net filosofiją studijuoti, bet išsigandau, kad man smegenys išdžius. Rimtai! Tad pasirinkau literatūrą – juk tai ta pati gyvenimo filosofija, tik su estetikos padažu. Šiek tiek sibiritiška ir gurmaniška sąmonės praktika. Žodžio menas, kalbos magija... Nesigailiu, nes man patinka skaityti knygas (t. y. patikdavo, dabar nebėra kada). Bet Platono ir Aristotelio ginčo nepamirštu. Kur pamirši, kai viskas nuo jų prasidėjo. Tas klausimas apie mano substancijos kilmę ir tikslą. Kas ten manęs laukia, anot Imanuelio Kanto. Gal ir į Universitetą stojau tik dėl to, kad susivokčiau, kas aš esu ir ką čia veikiu. Kad man reikia kažkokio diplomo – tokios net minties nebuvo, nė karto nepagalvoju apie *mokslo naudą*.

✓ Ar griežti būdavo dėstytojai? Griežtai vertindavo?

Buvo ne tiek griežti, kiek reiklūs. Dantimis negrieždavo, nesu pastebėjęs... Tokie orūs atrodė, didingi ir labai pasitikėdavo savimi. Visai nebijodavo studentų, kaip kartais būna dabar, kai dėstytojai tapo aptarnaujančiu personalu (yra tokie beveik techniniai darbuotojai, besirūpinantys jaunosios kartos gerove). Šiandien dėstytojui reikia viską gerai apgalvoti, suskaičiuoti, dirbti griežtai pagal sandus, nes studentai gali reikšti pretenzijas. Turi galvoti kaip advokatas, viską numatyti ir apsidrausti. Suregistruoti visas jų klaidas, nes ką gali žinoti... Paskui atsiras dekanate pareiškimų, kad tu jiems tik pasakas paistei ir jokios apčiuopiamos naudos nedavei. Turi dirbti kaip už pinigus. O tais senais laikais, būdamas atsipalaidavęs studentas, suvokiau paprastą dalyką, kad su dėstytojais reikia protingai kalbėtis apie tau rūpimus dalykus, ir viskas bus gerai. Dar suvokiau, kad dėstytojai nėra panašūs į mokytojus, tikri nančius mokinio iškaltas žinias. Taigi man dėstytojų reiklumas patikdavo. Na, išskyrus kai kuriuos nenormalius, galbūt su kompleksais, kuriems svarbiausia būdavo ne studento intelektas ir gebėjimas generuoti žinojimą, bet visokios datos ir niekingi empiriniai duomenys. Buvo tokių, ant žemės rėplinėjančių dėstytojų. Šliaužiojantys empirikai, taip juos vadindavau, pasiskolinę šitą metaforą iš kolegų filosofų. Bet suprasdavau, kad ir tokie turi teisę egzistuoti. Reikia visokių kirvių ir kirvukų, peilių ir pjūkliukų. Ūkiški reikalai...

✓ Ar prieš egzaminus grupės mokydavosi kolektyviai?

Nežinau, gal tokių sąmoningų moksladraugių pasitaikydavo. Bet mes kolektyviai tik į barą droždavome, ten juk

vienam nelabai... Bet mokiausi tik individualiai. Kartais net dėstytojo įsikišimo vengdavau, kad jis su savo svariais patarimais nedeformuotų mano kylančios intelektualinės konstrukcijos. Paskaitė savo paskaitas, nurodė knygas ir užtenka, daugiau jam nėra ko kištis. Tai juk mano sąmonė, mano žinios, mano gyvenimas, – kaip galiu tokius intymius dvasios dalykus paversti kolektyviškais? Jaučiau alegoriją viskam, kas buvo kolektyviška ir komjaunuoliška. Žinija – kolektyvinė žmonijos sąmonės erdvė, bet asmens santykis su žiniomis gali būti tik labai individualus, asmeniškasis. Kitaip nėra jokios kūrybos, yra tik kolektyvinis projektas, idėjų derinimas. Nors kartais dabartiniai jauni žmonės man būna įtartini panašūs į komjaunuolius. Tokie entuziastingi, tokie optimistiški, iniciatyvūs... Žiūrėk, dar ims ir sukurs kokį naujos rūšies postmodernų komunizmą. Iš kai kurių visko galima tikėtis.

✓ Kuo sesijos skiriasi dabar? Ar dabar sunkiau mokytis, ar sunkiau buvo tuomet, kai Jūs studijavote?

Sunku palyginti, nes dabartinius studentus matau tik iš tolo. Jie vis labiau tolsta nuo manęs, o gal aš nuo jų... Studijavau juk ir reliatyvumo teoriją, kvantų fiziką, genetiką – viskas man buvo liguistai įdomu. Kai kurios studentavimo psichologinės nuostatos, atrodo, išlikusios tos pačios, lyg ir niekas nesikeičia. Mokymosi atidėliojimas paskutinei nakčiai, dėstytojo mitologizavimas, visokių prietarų stiprėjimas. Mums anuomet labai trūko geros literatūros, šiandien studentui trukdo informacijos perteklius. Ypač mąstymo kokybei kenkia interneto informacijos šiukšlynai, tie žinių masyvai, kurie neturi vertikalios ir gelminės projekcijos. Šiandien ką nors studijuojant labai lengva internete pasitikrinti vienus ar kitus faktus (arba apsigauti, nes anonimiškame informacijų lauke viskas nepatikima), tačiau žmogui nėra laiko nei į juos įsigilinti, nei jų įsisavinti. Žinių bei informacijos perteklius užmuša motyvaciją. Kam kažkuo domėtis ir studijuoti, kai apie viską yra aibė medžiagos? Mums tada buvo lengviau, juk deficitas yra smagiai nei devalvacija. Kai nieko neturi, lakštai ir ieškai, net kurti pradedi. O kai viską turi, kokia prasmė? Gyvenimas darosi neįdomus. Prisimenu: tos gražios iliuzijos, kad štai atrandi kažką naujo, rašai apie kažkokius svarbius dalykus, kurių taip visiems reikia. Tave visuome-

nė supras ir įvertins... Tu niekada nebūsi komjaunuolis... Buvo mielas ir gražus naivumo amžius ☺.

✓ Kokie šių laikų studentai? Sąžiningai besimokantys ar šiek tiek pritingintys?

Kaip ir visada, studentų yra visokių. Tačiau daugelis, kiek tenka matyti, studijuoja tikrai sąžiningai ir rimtai. Aš džiaugiuosi šių dienų studentais, man su jais tikrai įdomu. Stebiuosi, kaip randu bendrą kalbą, nes man visada rūpėjo tik mano paties buvimo prasmė, bet kažkodėl randu. Gal tas prasmės ieškojimas mus ir jungia. Kartais man atrodo, kad šiuolaikiniai studentai intelektualiai labiau išsivystę, bet nesu tikras... Žiūriu į juos ir galvoju: ar aš tokio amžiaus jau buvau toks protingas? Mano vidinis balsas sako, kad buvau, bet kartais juo sunku patikėti. Vidinis balsas prieš empirinę tikrovę?

O tinginiauti žmogui ir normalu, ir sveika. Tuo jis skiriasi nuo kvailos beždžionės, kurios dar tik laukia darbo įrankio įsisavinimo fazė. Lazdos jai reikia. Kartais tinginystė – dvasios savisaugos mechanizmas, blokuojantis kenksmingą ir nereikalingą informacinį triukšmą, kuris griūva ant mūsų iš visų pusių. Bloga yra tik tokia tinginystė, kai bandoma apgauti kitus, savo kolegas, kai norima gauti kokį įvertinimą nieko nesimokant, tik imituoju mokymąsi. Tačiau šiandien tai tikrai reti atvejai, seniau tokių būdavo dažniau. Gal todėl, kad šiandien niekas nieko neverčia siekti, kažkuo būti, pateisinti lūkesčius. Esi laisvas, nenori – nereikia. Laisvoje visuomenėje yra daugybė veiklos būdų, o seniau jauno žmogaus vartai į gyvenimą buvo kur kas siauresni. Na, nebent komjaunuoliams buvo atviri visi keliai...

Nekomunistinis ir nepartinis jaunimas tada guosdavosi, savo jausmus išreikšdavo tokia liaudiška dainele:

*Kai aš jaunas buvau,
Šile ožius ganiau...*

Apie ožių ganyto semantiką bei mitologinį kodą neretai kalbamės su šiuolaikiniais studentais per literatūros interpretacijos seminarus. Tik jie dažniausiai nežino, kas tai yra. Kartais net ožio nėra matę. Tuo ir skiriasi tos mūsų studijos. Aš esu matęs, jie – ne...

KLAUSIATE ATSAKOME

Kaip „atpratinti“ mokyklos vadovus sudarinėti terminuotas darbo sutartis?

Dirbu nevalstybinėje mokykloje. Kolektyvinė sutartis mokykloje nesudaryta. Tačiau su manimi ir daugeliu kitų mokytojų yra sudarytos terminuotos vienerių metų darbo sutartys, kurios nutraukiamos prieš vasaros atostogas, o po jų paprastai atnaujinamos. Tokia mokyklos administracijos politika mažina darbuotojų socialines garantijas, didina jų nesaugumą ir kelia daug kitų problemų.

Ar turi mokyklos vadovai teisę taip elgtis? Kaip „atpratinti“ juos nuo tokios praktikos?

Vadovaujantis Darbo kodekso (DK) 109 str. 2 dalimi, neleidžiama sudaryti terminuotos darbo sutarties, jeigu darbas yra nuolatinio pobūdžio, išskyrus atvejus, kai tai nustato įstatymai ar kolektyvinės sutartys arba kai darbuotojas priimamas į naujai steigiamą darbo vietą.

Tokia įstatymo nuostata atitinka ir Europos Sąjungos Tarybos direktyvas. 1999 m. birželio 28 d. buvo priimta Direktyva Nr. 1999/70/EB, kuria siekiama įgyvendinti Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) 1999 m. kovo 18 d. paskelbtą Bendrą susitarimą dėl darbo pagal terminuotas sutartis. Šis susitarimas (4 p.) nustato, kad pagal terminuotas sutartis dirbantiems darbuotojams negali būti taikomos mažiau palankios sąlygos negu panašioms nuolatiniams darbuotojams vien dėl to, kad jie sudarė terminuotas darbo sutartis ar palaiko terminuotus darbo santykius, nebent ši ne vienoda traktuotė yra objektyviai pagrįsta. Susitarimas (5 p.) neleidžia piktnaudžiauti paeiliui sudarant terminuotas darbo sutartis.

Kadangi atvejų sudaryti terminuotas sutartis nuolatinio pobūdžio mokytojo darbui atlikti įstatymai nenumato, kolektyvinės sutarties Jūsų mokykloje nėra, naujos darbo vietos irgi tikriausiai nesteigiamos, tai panašu, kad mokyklos vadovai sudarydami terminuotas darbo sutartis vis dėlto piktnaudžiauja. Naudojamiesi tuo, kad nei DK, nei kiti teisės aktai nepateikia nuolatinio ir terminuoto darbų apibūdinimo, Jūsų vadovai terminuotais bando laikyti darbus, kurie sudaro mokyklos veiklos pagrindą. Todėl manytina, kad terminuotų darbo sutarčių praktika Jūsų mokykloje yra neteisėta.

„Atpirati“ nuo tokios praktikos mokyklos vadovams gali padėti darbuotojų profesinės sąjungos įkūrimas ir konstruktyvi jos veikla. Padėtų ir vieno ar kelių darbuotojų, su kuriais terminuotos sutartys vasaros laikotarpiui buvo nutrauktos, kreipimasis į Valstybinės darbo inspekcijos teritorinio skyriaus darbo ginčų komisiją.

Kaip laikina darbuotoja tampa nuolatine?

Esu terminuotam laikotarpiui (iki grįš iš vaiko priežiūros atostogų nuolatine darbuotoja) priimta mokytoja. Nuolatinė darbuotoja man pranešė, kad į mokyklą nebegrįš. Ar tiesa, kad aš tapsiu nuolatine mokytoja?

Vadovaujantis Darbo kodekso (DK) 111 str. 2 dalimi, terminuota darbo sutartis tampa neterminuota, kai darbo santykių buvimo laikotarpiu išnyksta aplinkybės, dėl kurių buvo apibrėžtas sutarties terminas (darbuotojas po atostogų negrįžta į darbą ir kt.).

Taigi, jei atostogaujanti mokytoja negrįš į darbą, Jums susidarys palanki teisinė situacija tapti pagal nuolatinio darbo sutartį dirbančia mokytoja.

Kokias darbo garantijas turi profesinės sąjungos išdininkas?

Esu mokykloje veikiančios profesinės organizacijos išdininkas. Ar sprendama mano darbo drausmės ar darbo sutarties nutraukimo klausimus mokyklos administracija privalo gauti išankstinį profesinės sąjungos atstovaujamojo organo sutikimą?

Vadovaujantis Darbo kodekso (DK) 134 str. 1 dalimi, darbuotojai, išrinkti į darbuotojų atstovaujamuosius organus (DK 19 str.), laikotarpiu, kuriam jie išrinkti, negali būti atleisti iš darbo pagal DK 129 straipsnį be išankstinio to organo sutikimo.

Be to, DK 134 str. 4 dalis numato, jog kolektyvinėje sutartyje gali būti nustatyta, kad šio straipsnio 1 dalyje nustatyta garantija taikoma ir kitiems darbuotojams. Įstatymuose ar kolektyvinėse sutartyse nustatytais atvejais darbuotojai negali būti atleidžiami iš darbo negavus ir kitų organų sutikimo.

Todėl darytina išvada, kad profesinės organizacijos (PS) išdininkas turi DK 134 str. 1 dalyje numatytą garantiją, jei dėl jos taikymo išdininkui yra sutarta kolektyvinėje sutartyje. Jei tokio susitarimo nėra, manytina, kad išdininkas tokios garantijos neturi. Mat DK 134 str. 1 dalyje nustatyta garantija taikoma ne dėl to, kad atitinkamas PS organas yra renkamas, o todėl, kad jis atstovauja darbuotojams. Profesinės sąjungos išdininkas PS atstovaujamoju organu nelaikytinas.

Parengė Vytautas STRAZDAS

Valstybės kontrolė: nesukuriamos prielaidos rezultatyviai vaikų socializacijai

Valstybės kontrolė patikrino šešis vaikų socializacijos centrus (VSC) ir dviem ministerijoms – Švietimo ir mokslo bei Socialinės apsaugos ir darbo – pateikė rekomendacijas, kaip pasiekti geresnių vaiko priežiūros rezultatų.

„Atlikę auditą nustatėme, kad nesukuriamos prielaidos rezultatyviai vaikų socializacijai: už vaikų ugdymą, priežiūrą ir švietimo pagalbą jiems būnant vaikų socializacijos centruose atsakingos institucijos nepakankamai bendradarbiauja, o pati pagalba nėra pakankamai individualizuota. Nėra renkama statistinė informacija, ar iš socializacijos centrų išėję vaikai vėl nenusikalsta ir kokios nusikalstamų tendencijos, todėl sudėtinga įvertinti šių centrų veiklos rezultatyvumą ir politika formuojama neturint pakankamos informacijos“, – apibendrinama audito rezultatus sakė valstybės kontrolierė Giedrė Švedienė.

Vaikų socializacijos centrai yra skirti mokyklos nelankančių, iš namų bėgančių, vaikataujančių, linkusių nusikalsti vaikų socializacijai, ugdymui bei socialinės pagalbos jiems teikimui, siekiant padėti šiems vaikams įveikti susiformavusį ydingą elgesį ir išsiugdyti prasmingo gyvenimo sampratą.

Rezultatyvią vaikų socializaciją apsunkena, anot valstybės kontrolierių, tai, kad VSC ir savivaldybės nedirba su vaiko tėvais ar globėjais, kai vaikas yra VSC, o teismai neskiria tėvams įpareigojimo lankyti bendravimo su vaikais tobulinimo kursų. Lietuvoje nėra sukurta sistema, numatanti, kas ir kaip turėtų dirbti su vaiko, patekusio į VSC, tėvais, globėjais ar rūpintojais.

2011 m. sutrumpinus priežiūros priemonės VSC vykdymo terminą iki vieno metų, apie 10 kartų išaugo termino pratęsimų skaičius ir padaugėjo pakartotinai į VSC sugrįžusių vaikų skaičius. Nesant parengtų programų vaikams, pabuvojuosiems

VSC ir / ar sulaukusiems pilnametystės, kurios padėtų jiems tęsti resocializaciją, prirėkus suteiktą gyvenamąjį plotą, užimtumą ir pan., netobulinami vaikų prosocialūs gyvenimo įgūdžiai; vaikai greitai grįžta prie senų įpročių, nes iškart patenka į tą pačią aplinką, lėmusią jų patekimą į VSC.

Audito metu taip pat nustatyta, kad VSC nėra specializuoti pagal vaikų amžių ir emocijų bei elgesio sutrikimus. Tokių sutrikimų turintiems vaikams (2012 m. duomenimis – apie 80 proc. VSC esančių vaikų) reikalinga specializuota pagalba ir su jais turėtų būti dirbama atskirai, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko problemų sudėtingumo lygį.

Siekiant, kad vaikas jaustųsi priežiūros plano bendraautoriumi ir būtų linkęs įsipareigoti jį vykdyti, svarbu, kad jis dalyvautų jį rengiant, suprastų, kokių elgesio pokyčių iš jo tikimasi, kaip bus vertinama ir skatinama jo pažanga. Tačiau nustatyta, kad vaikai ne visada dalyvauja rengiant jų priežiūros planą, jis ne visuomet tikslinamas ir aptariamas kartu su vaikais. Vaikų, atvykusių į VSC, adaptacijai taip pat skiriama nepakankamai dėmesio. Individualizuotai pagalbai teikti, pasak audito atlikusių specialistų, VSC trūksta švietimo pagalbos specialistų – psichologų, socialinių pedagogų, specialiujų pedagogų.

Be to, nesant vienodos ir tinkamos vaikų elgesio vertinimo tvarkos, vaiko pažanga ir elgesio pokyčiai visuose VSC vertinami skirtingai, pasitaiko atvejų, kai netgi tame pačiame centre skirtingi darbuotojai pažangą vertina skirtingai. Ypač sudėtinga nustatyti (toliau sekti) vaiko socializaciją, įvertinti taikytų priemonių veiksmingumą, planuoti tolesnį darbą su vaiku, kai vaikas yra perkeliamas arba grįžta pakartotinai iš kito VSC, kuriame jo elgesys buvo vertintas pagal kitą tvarką.

Valstybės kontrolės ir „Dialogo“ inf.

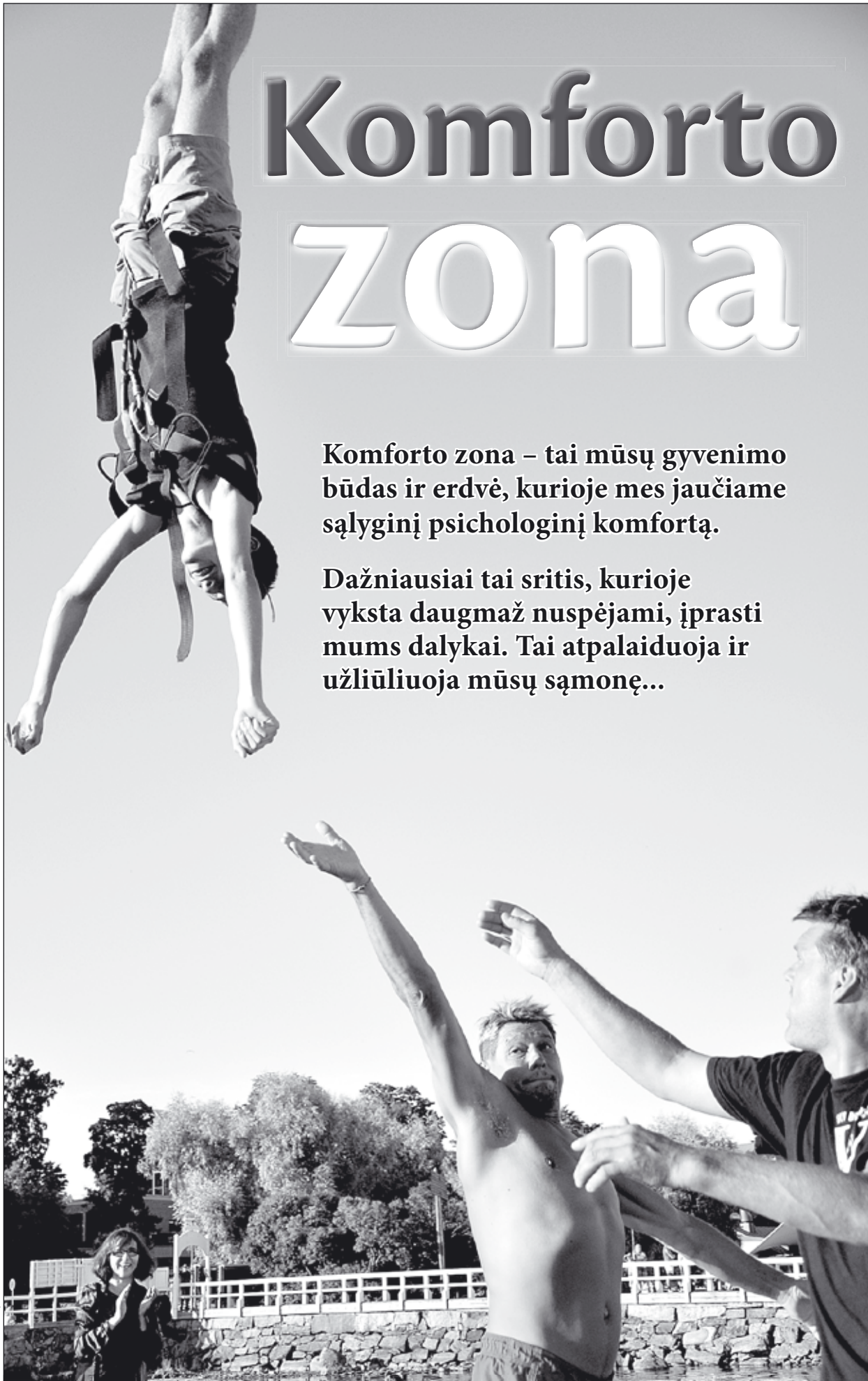
Elenos Tervidytės nuotr.

Pasaulio žmonės

Neseniai išgirdome, kad mirė ir jau palaidotas mūsų daugiabučio namo kaimynas. Nesmagu...

Užtat visi žinome, kas ką Lietuvoje vedė ar pametė, kas kam Londone gimė!

Kęstutis MILIAUSKAS

Komforto zona

Komforto zona – tai mūsų gyvenimo būdas ir erdvė, kurioje mes jaučiame sąlyginį psichologinį komfortą.

Dažniausiai tai sritis, kurioje vyksta daugmaž nuspėjami, įprasti mums dalykai. Tai atpalaiduoja ir užliūliuoja mūsų sąmonę...

Kitaip tariant, komforto zona – tai ne kokia nors vieta, kur mūsų visada laukia minkštas krėslas ir gaivieji gėrimai, bet dvasios būseną, kuri sudaro mums sąlygas veikti mechaniškai, remiantis įprastais elgesio šablonais. Komforto zoną mes jaučiame kaip kažką jaukaus ir saugaus, tačiau iš tiesų ji kelia didelį pavojų, nes provokuoja sąstingį ir vytimą.

Žingsnis nežinomybės link

Gyvendamas komforto zonoje žmogus nesivysto. Kai viskas daugiau mažiau tenkina, dauguma žmonių nejaučia jokios motyvacijos auginti save – ieškoti, veikti, dėti pastangas. Ir jeigu aplinkybės nepriverčia išeiti iš komforto zonos, sąmonė užmiega, o žmogus palaipsniui pradeda regresuoti. Ilgainiui, jeigu sąstingis užsitęsia, t. y. jeigu žmogui ilgai nepasitaiko proga palikti komforto zonos, net mažytis žingsnelis anapus jos gali sukelti stiprų stresą.

Komforto zoną galima įsivaizduoti kaip savotišką sritį, kurioje jaučiamės it namie. Ir jeigu ši sritis – nedidelis socialinis „akvariumas“, komfortiškai jaučiamės tik gana ribotomis sąlygomis ir mums pasidaro sunku orientuotis begalinių galimybių pasaulyje.

Išeidamas už komforto zonos ribų žmogus juda nežinomybės link. Jeigu turima lūkesčių, jog ta nežinomybė bus teigiama, įsijungia jos priėmimo mechanizmas ir žmogus, išeidamas iš komforto zonos, jaučia interesą. Priešingu atveju nežinomybė gali kelti nerimą ir net didelę baimę.

Komforto zonos ribų peržengimas – tai žingsnis į naują būseną, kurioje mes neturime psichologinių atramų. Paprastai tokie žingsniai daromi atsargiai, kad nebūtų pernelyg toli „išgriūta“ iš įprastinio gyvenimo. Radikalios permainos beveik visada sukelia psichologinę dezorientaciją ir nerimą.

Ribos plečiasi

Vienas iš pačių akivaizdžiausių komforto zonos plėtimosi pavyzdžių yra žmogaus augimas ir brendimas. Vos

palikęs motinos iščias kūdikis atsiduria jam nežinomoje, bauginančioje realybėje: komforto zona kaip tokia čia jam dar neegzistuoja. Su laiku, nuolat išgyvenant tam tikrus besikartojančius potyrius, kūdikio sąmonė pradeda fiksuoti „įprastus dalykus“ – ir vaikas šiek tiek nurimsta, atsipalaiduoja. Įgydama savo pirmąsias psichologines atramas, vaiko sąmonė kuria pradinę komforto zoną, kurios teritorijoje jis jaučiasi saugus. Tolesnė raida ir komforto zonos plėtimasis vyksta vaikui ugdantis savarankiškumą ir įgyjant nepriklausomybę.

Psichinis brendimas neišvengiamai susijęs su nuolatine komforto zonos plėtra. Ši taisyklė galioja ir suaugeliams, kurie neretai sulaukę dvidešimties ar trisdešimties metų baigia bręsti ir pradeda senti.

Vaikai savo komforto zoną plečia veržliai, nes gyvenimas juos labai domina. Iš esmės psichologinis brendimas gali vykti visą gyvenimą.

Kaip problemos virsta užduotimis

Mūsų komforto zona yra tapati mūsų asmenybės raidos etapui. Prisirišdami prie komfortiškų šio etapo aspektų, mes kartu prisikabiname ir prie probleminių dalykų. Komforto zona sudaro žmogui sąlygas įstrigti konkrečiame gyvenimo etape su jam būdingomis problemomis. Norint iš šių problemų išsivaduoti, reikia išeiti iš komforto zonos.

Užduotis, kurios negalime išspręsti nepalikdami komforto zonos, tampa problema. Problemos sprendimas automatiškai plečia komforto zonos ribas ir pastūmėja mus pirmyn asmenybės raidos kelyje. Negana to, komforto zonos praplėtimas „problemą“ gali paverssti užduotimi, kurios išsprendimas mums nebekelia diskomforto. Taip, jeigu turime dešimt šiam mūsų asmenybės raidos etapui būdingų problemų, vienos jos išsprendimas likusias gali iš problemų paversti nesudėtingomis užduotimis.

Plėsdami komforto zoną su nuostaba pastebime, kaip kadaise sudėtingi dalykai virsta paprastais ir aiškiais.

Komforto zonos plėtimas – tai savotiška sąmoningos psichikos dalies ekspansija į pasąmonės teritoriją. Kitaip tariant, plėsdami komforto zoną mes plečiame sąmonę. Spręsdami išorines problemas, kartu „atkarijujame“ naujas savo pasąmonės teritorijas. Šio proceso metu atsipalaiduoja įvairios baimės, blokai, užspaudimai, kurie paprastai ir laiko žmogų įkalinę jam įprastose būsenose.

Neįstrikime!

Jeigu žmogus vengia bręsti ir įsitvirtina komforto zonoje, jo sąmoningumo lygmuo žemėja, jis darosi infantilus ir vien priartėjimas prie komforto zonos ribos jam kelia erzulį bei paniką.

Kai žmogus atpažįsta įklimpimo komforto zonoje pavojų, pati ši zona (kaip psichinė sistema) pradeda įtraukti į save vidinius raidos mechanizmus, kurie skatina ją plėsti.

Tokių tipinius buitinio lygmens komforto zonos dėmenis, kaip pinigų, maisto, būsto ir sąlygų pailsėti turėjimą, galima suvesti į mėgavimąsi patogia sofute ir pakankamu kiekiu alaus šaldytuve. Ir kažkam šis minimumas gali tapti ta riba, veržtis už kurios žmogaus niekas netraukia. Jeigu toks žmogus gali sau leisti būti panašioje komforto zonoje ilgą laiko tarpą, jo laukia spėri degradacija.

Komforto zonos siaurimo tendencija – tai regresas, kelias į niekur. Taip žmonės prasigeria, tampa narkomanais, netenka darbų ir šeimų. Tai mažiausio pasipriešinimo gyvenimo keblumų akivaizdoje kelias.

Kartkartėmis palikinėti komforto zoną, saikingai plėsti jos ribas, neįpuolant į stresą ar neurozę, naudinga visais požiūriais. Aktyvus gyvenimo būdas, sportavimas, savišvieta bei darbštumas – tai irgi mažiausio pasipriešinimo kelias. Sveiką bei „sėkmingą“ žmogų nuo degradavusio alkoholiko ir narkomano skiria tik savo gyvenimo būdo pasekmių suvokimas.

Sėkmingo žmogaus komforto zonoje yra takelių, vedančių už jos ribų. Išmintingo žmogaus komforto zona apima šios zonos plėtimo praktiką. Išmintingas mažiausio pasipriešinimo kelias – tai gyvenimo priėmimo čia ir dabar kelias. Jo dėka komforto zona tampa viskas, ką patiriame. Kai žmogus besąlygiškai priima dabarties momentą, jo namai ten, kur tuo metu jis. Tai – judėjimo ramybė ir ramybės judėjimas.

Pagal psichologo **Igorio SATORINO** tinklaraščio (*progressman.ru*) medžiagą parengė **Lizeta LOZURAITYTĖ**

Meilė savo kraštui gimsta

Dana DOVYDAITYTĖ

Šią vasarą, Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai pakvietus, teko apsilankyti ne viename Lietuvos nacionaliniame parke, rezervate ar draustinyje. Džiugu buvo matyti, kiek daug daroma, siekiant išsaugoti gražiausius mūsų šalies kampelius! Ir visur palaikomi itin glaudūs ryšiai su mokyklomis: jaunimas būna tarp pirmųjų, išbandančių parkuose naujai nutiestus pažintinius takus, traukiančių apžiūrėti lankytojams pritaikytų piliakalnių, apžvalgos bokštų ar atodangų, įvairių švenčių dalyvių. Ir, žinoma, jauni žmonės – gausiausi saugojamose teritorijose veikiančių lankytojų centrų dalyviai.

O šiuos centrus galima drąsiai vadinti nedideliais muziejukais: juk juose sukaupti eksponatai rodo, kuo vienas kraštas skiriasi nuo kito, kas būdinga tik jam ir ko niekur kitur neaptiksi. Čia rasi ir gražiausiai pristatytas gamtos vertybes – kalvas, ežerus, upes, gyvūnus, augalus, ir senųjų bei dabartinių amatininkų dirbinius, čia turėsi galimybę modernios technikos pagalba apžiūrėti visą saugomą teritoriją iš paukščio skrydžio... Kiek išmonės, fantazijos, meistriškumo įdėta šiuos centrus kuriant! Nė vienas jų nepanašus į kitą – juk ir regioniniai parkai skirtingi, kiekvienas turi savų unikumų, kuriais didžiuojasi.

Suprantama, apie visus juos papasakoti neįmanoma, tačiau bent apie kelis – tikrai verta.

■ Panemunių lankytojų centras (LC) įsikūręs senovinės smuklės pastate.

Nemunas maitina, šildo ir rengia

Panemunių regioninio parko vadovybė dirba labai įspūdingame senoviniame name, kuriame XVIII amžiuje buvo smuklė. Nedaug belikę Lietuvoje tokių pastatų, ypač taip meistriškai atrestauruotų, kaip šis. Senove dvelkiančiame statinyje veikia ir lankytojų centras, kurio ekspozicija pavadinta labai tiksliai vietos gyventojų būtį nusakančiu pavadinimu – „Nemunas maitina, šildo ir rengia“. Žmonių gyvenimą čia, Nemuno pakrantėse, ilgus šimtmečius lėmė būtent upės buvimas. Didžiausioje Lietuvos vandens arterijoje žmonės prisigaudydavo žuvis, pavasarį parsiveždavo į namus upės vandens atplukdytų medžių, kuriuos išdžiovinę kūrendavo, iš Nemune sugautų gyvūnų kailių siūdindavosi drabužius.

Ekspozicijoje meistriškai įamžinta šimtmečių senumo buitis. Išvystame čia gyvenusių žmonių naudotus žvejybos reikmenis: tinklus, plūdurus, inkarus, senovines žvejų valtis. Pačios ankstyviausios žinios apie laivybą Nemune mūsų dienas pasiekė iš senųjų Kryžiuočių ordino metraščių, o kaip atrodė šia upę kažkada plaukioję laivai, galima pamatyti piešiniuose, išlikusiuose ant XVI amžiumi datuojamų „Carta Marina“ žemėlapių. Aukštupio kryptimi šios senovinės upių transporto priemo-

nės plaukdavo, iškėlusios bures arba traukiamos krantu ėjusių vytininkų. Žemyn upe laivus plukdydavo srovė, terekėdavo tik jai padėti dirbiantis masyviais irklais. Šitaip krovininiai laivai plaukiojo iki XIX amžiaus vidurio, kol jų palaipsniui neištūmė daug modernesnė vandens transporto priemonė – garlaiviai. Lankytojų centre esanti informacija pasakoja, jog pirmieji Nemunu ėmė plaukioti vokiečių garlaiviai, ir tai buvo 1854 metais. Netrukus vokiškus garlaivius papildė lietuviški.

Nuo seniausių laikų Nemunu buvo plukdomi sieliai, ir tai buvo pagrindinis šio krašto vyrų verslas net iki XX amžiaus pabaigos. Kadangi dabartinis jaunimas apie sielininkystę – šį senovinį protėvių verslą – mažai žino, lankytojų centras siekia užpildyti šias žinių spragas. Nors Nemuno pakrančių gyventojai sielininkystėje nebesiverčia, jauniems žmonėms vertėtų žinoti, kaip atrodo sielis, kaip jis surišamas, kaip plukdomas. „Ypač daug dėmesio sielininkystės amatui bus ski-

riama naujoje lankytojų centro ekspozicijoje, kuri dabar rengiama, – mintimis dalijosi Panemunių regioninio parko kultūrologė Vaida Mozūraitienė. – Vadinsis ji „Nemunas ir gyvenimas prie jo“. Informaciniai terminalai pateiks plačią žinių apie regioninio parko gamtines vertybes: augalus, gyvūnus, paukščius, žuvis, pasakos apie krašto tradicijas, šventes, papročius. Daugelį eksponatų bus galima liesti, išbandyti...“

Regioninio parko darbuotojai džiaugiasi, kad moksleiviai ir pedagogai yra aktyvūs parko organizuojamų šventinių renginių dalyviai. Pavyzdžiui, tradicinės Panemunių regiono gyventojų šventės – Žiobrinų kultūrinė programa neįsivaizduojama be jaunųjų saviorganizacijų. Jaunimas aktyviai įsitraukia į Raudonės pilies aplinkoje vykstančią šventę „Panemunio žiedai“, į Veliuonoje organizuojamą tarptautinį festivalį „Veliunos kadrilis“, į Gelgaudiškyje minimą Dvaro dieną.

„Meilė savo kraštui gimsta per jo pažinimą, per gilesnį papročių ir tradicijų žinojimą, per stiprinimą tų šaknų, kurių dėka tvirtėja dvasia. Taigi kiek galėdami ir stengiamės dirbti ta linkme“, – sakė šią valstybės saugomą teritoriją puoselėjantys darbuotojai. Belieka tik padėkoti jiems, darbštuoliams.

■ Išėjęs į užtarnautą poilsį (Panemunių LC).

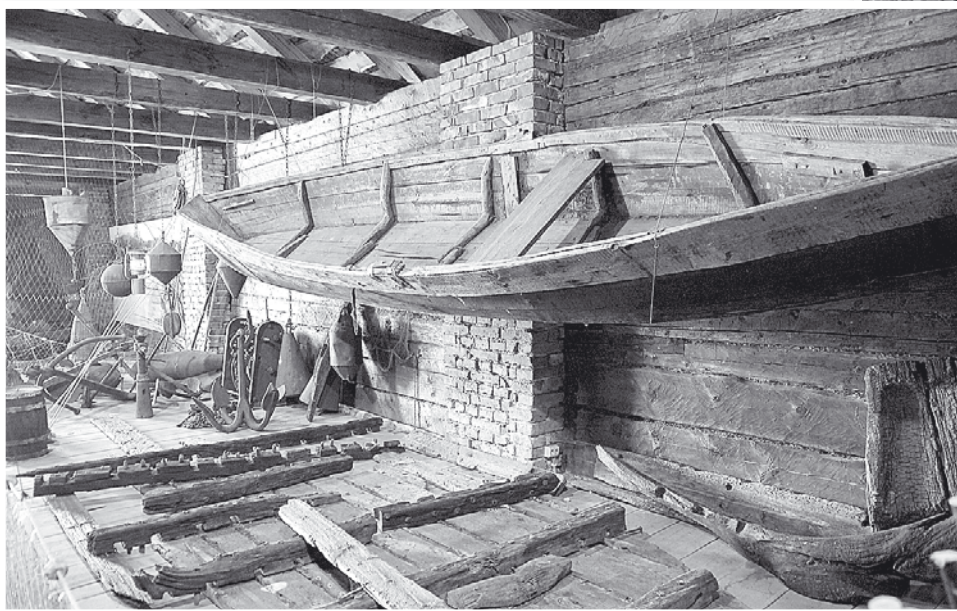
msta per jo pažinimą

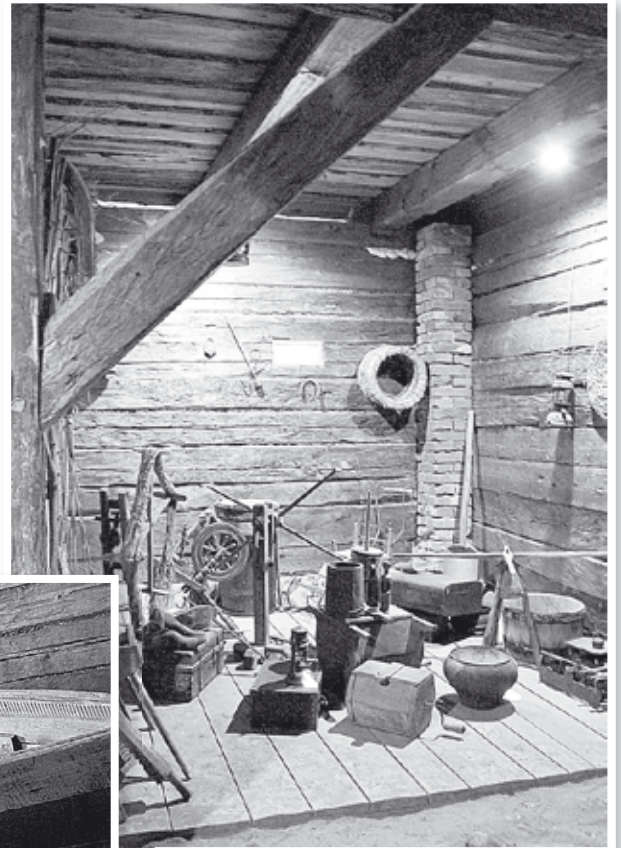
■ Nemuno salose – paukščių rojus.

■ Lūksto ežero gintaras

■ Ekspozitai, liudijantys apie laivybą senovėje (Panemunių LC)

■ Šituos daiktus vietos gyventojai naudojo buityje (Panemunių LC).

„Septyni keliai iš Varnių“

Būtent šitaip, remdamiesi profesorius Česlovo Kudabos knygos pavadinimu, pavadino savo lankytojų centro ekspoziciją Varnių regioninio parko darbuotojai. Ir visą čia demonstruojamą medžiagą išdėstė, vadovaudamiesi šiuo puikiu garsiojo gamtininko kūriniu. Lankytojai iš Varnių tarsi patraukia septyniais keliais, susipažindami su šio įdomaus Žemaitijos krašto praeitimi ir dabartimi, unikaliu jo kraštovaizdžiu, išskirtiniais gamtos paminklais ir kultūros vertybėmis. Sutikime: ne kiekvienas parkas gali pasigirti turįs per 30 draustinių ir gamtinių rezervatų.

Šio regiono ypatumai iškart atsiskleidžia lankytojų centro vidury įkurdintame reljefiniame makete. Pasakodama mums apie Varnius ir jų apylinkes, parko direktorė Irena Zimblienė irgi pasitelkė šią puikią vaizdinę medžiagą, mat į ją žvilgtelėjus, aiškiausiai matyti visa saugoma teritorija. Štai čia – Minijos, Ventos, Virvytės upių ištakos, čia – nuostabiosios Šatrijos, Medvėgalio, Girgždutės, Sprūdės, Moteraičio kalvos, o čia – gražieji apylinkių ežerai... Dar parko vadovė pridūrė, jog lankytojų patogumui yra įrengti puikūs pažintiniai pėsčiųjų ir dviračių takai Aukštagerėje, Žasūgalos pažintinė dviratininkų trasa, Jomantų miško pažintinis ir Debesnų botaninis takai, Lūksto gintaro takas... Apie pastarąjį, beje, išsyk pasipylė mūsų grupės narių klausimai – juk Lūksto ežeras unikalus tuo, kad jame randama gintaro. Šiai išskirtinei savybei pažymėti lankytojų centre įrengta atskira ekspozicija su besipuikuojančiu gintaro gabalu vidury (žr. nuotr.).

Lankytojų iš Žemaitijos širdį, žinoma, labai paglosto tai, kad čia rasi ekspozicijos aprašymų ir žemaičių kalba... Žemaitiškai prabyla rašytojo Motiejaus Valančiaus „Palangos Juzės“ herojus, tereikia tik pakrutinti medines siuvėjo Juzės žirkles... Apskritai čia daug ką galima lytėti ir judinti, ir tai labai patinka jauniems lankytojams. Sužinoti, kas auga regioniniame parke, padeda įdomūs pažintiniai žaidimai „Atspėk medį“ ir „Atspėk au-

galą“, o žaidimas „Kulgrinda“ pamoko, kaip nepaskęsti pelkėje. O jau nuo „Paukščių balso paros laikrodžio“ vaikų tiesiog neįmanoma atitraukti! Juk šis įrenginys parodo, kuris sparnuotis kuriuo paros metu linkęs čiułbėti. Tereikia, pasižiūrėjus į nupiešto paukščio atvaizdą ant sienos, paspausti mygtuką, ir jis pragys sau būdingu balsu. Įdėmiai prisiklausę garsų, mokinukai jau žinos, kaip vėlyvą vakarą griežia griezlė, sugebės atskirti apuoko ir baulbio balsą, gervės klyksmą ar pelėdos ūkavimą... Net varlių koncertu čia galima pasimėgauti. Ekspozicijoje gausu nuotraukų – gamtinių ir istorinių, pristatomas krašto archeologinis paveldas, Šatrijos kalno geologinis pjūvis.

Modernūs infoterminalai sugeba taip pristatyti šio Žemaitijos krašto gamtos ir kultūros vertybes, kad lankytojui kiltų noras su jomis susipažinti daug plačiau ir nuodugniau, savomis kojomis išmatuoti šią žemę. Mane asmeniškai itin sudomino ekspozicijoje iškabinata Žynio kapo nuotrauka. Pasirodo, parko teritorijoje, Pabiržulio archeologiniame draustinyje, esama Donkalnio, kuriame aptikta senovės žmonių gyvenvietė su alkaviete ir kapinynu. Čia kapai išdėstyti aplink didžiulį Alko židinį, kuriame per istisus šimtmečius aukotos aukos. Istorikai mano, kad čia būdavo laidojami tik išskirtiniai žmonės. Ritualiniame Donkalnio komplekse, egzistavusiame apie du tūkstančius metų, ir buvo surastas unikaliausias dvigubas Žynio kapas. Vyro ir greta jo gulinčios moters (gali būti, kad specialiai nužudytos) palaikus puošė daugybė amuletų, jų prikimšti buvo visi organai, kuriais Žynys galėjo jausti pasaulį. Kunai laidojant buvo gausiai apibarstyti raudona ochra; vyro galvą juosė 57 amuletai, pa-

gaminti iš žvėrių dantų. Ekspozicijoje esantis užrašas skelbė, kad šiuos archeologinius radinius galima išvysti sostinėje esančiame Lietuvos nacionaliniame muziejuje.

Legendinėje Pilėnų žemėje

Pačiame Nemuno kilpų regioniniame parkui priklausančio Biršto lankytojų centro viduryje – didžiulis stendas su šioje saugojamoje teritorijoje vingiuojančio Nemuno schema. Žvilgtelėjęs į jį, susidariai vaizdą, kaip upė raitosi, suformuodama kilpas. Pačiame vidurupyje žilasis mūsų upių tėvas nepaprastai įspūdingas. Būtent šioje jo atkarpoje, siekiančioje apie 60 km, ir įsikūręs minėtasis parkas. Ko tik jame nėra: ir miškų, ir draustinių, ir daug įdomių istorijos, kultūros, gamtos objektų. Apie visa tai lankytojams pasakoja, schemeje rodydami, kur kas yra, parko darbuotojai. Mums gide pabuvusi parko kultūrologė Ramutė Milušauskienė ypač atkreipė dėmesį į Punios šilą – labiausiai saugomą vietą parko teritorijoje. Dalis jo paskelbta gamtiniu rezervatu, kuriame draudžiamas bet koks įsikišimas į natūralią miško raidą ir kur gamta tvarkosi pagal savo dėsnius. Tačiau po čia esančią Kunigaikščių alėją galima vaikščioti laisvai. Tai – gyvos istorijos pamokos, ypač vertingos moksleiviams. Ažuolai mena Lietuvos kunigaikščių vardus, alėjoje augantys medžiai pavadinti svarbiausių mūsų mūšių vardais.

Ekspedicijos vadovė schemeje parodė, kur stūkso Punios piliakalnis, dar kitaip vadinamas Margirio kalnu. Kas gi nežino garsiosios legendos apie Pilėnų gynėjus, kurie 1336 metais negalėdami atsilaikyti prieš gerokai stipresnius kryžiuočius padegė pilį ir patys žuvo liepsnose, bet nepasidavė. Ne vienas istori-

kas spėja, jog Pilėnų būta Punioje. Lankytojų centre galima apžiūrėti kasinėjant Punios piliakalnį aptiktus radinius – ne tik glazūruotų puodų šukes ir koklius, bet ir karaliaus Kazimiero laikų (1648–1668) varinius šilingus, kaldintus Vilniaus, Varšuvos, Olivos (prie Gardino) ir kitose pinigų kalyklose.

Na, kad ir kur būtų buvusi ši legendinė vietovė, o į Punios piliakalnį po vaizdingo gidės pasakojimo tikrai užsigėdžia pakilti visi. Juk vaizdas nuo jo – tiesiog pasakiškas. Priešais ošia didingas Punios šilas, o apačioje upių tėvas plukdo savo didingus vandenį šiaurės pusėn...

Tęsdama savo pasakojimą ir demonstruodama stende atvaizduotas Nemuno kilpas, R. Milušauskienė paminėjo ir įžymiąsias Nemuno salas – paukščių rojų. Čia veisiasi mažosios žuvėdros – itin reti ir labai saugomi paukščiai, taip pat raudonkojai tulikai, upiniai kirlikai, krantiniai tilvikai, rudagalviai kirai ir daugybė kitų sparnuočių, – jų visų nuotraukos kabo ant sienų...

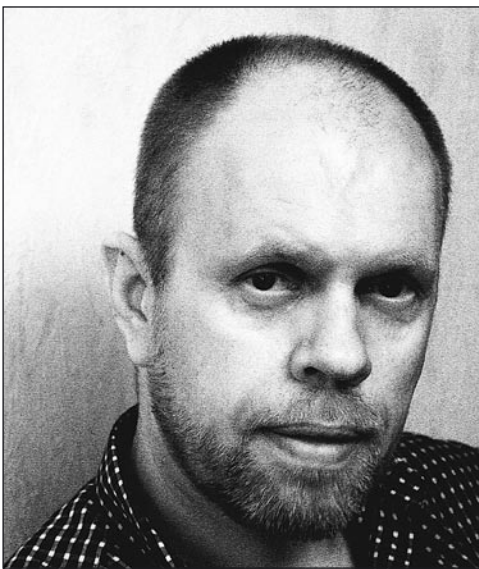
Lankytojų centro įrengėjai nepamiršo pateikti informacijos ir apie Nemune besiveisiančias žuvis, papasakoti, kaip upe plaukiodavo mūsų seneliai ir proseneliai, kokius žvejybos įrankius jie naudodavo. Visų dėmesį patraukia čia eksponuojamas iš medžio išskobtas senovinis luotas: jį rado ir centrai padovanotojo vienas šio krašto gyventojas.

Čionai užsukę keliautojai ne tik gauna informacijos apie visus regioniniame parke stūksančius piliakalnius (jų čia tikrai gausu), bet ir apie tokius gamtos paminklus, kaip Škėvonių ir Balbieriškio atodangos, Deksnės maumedynas, Žvėrinčiaus miškas su garsiuoju ažuolu. Rūpestingai sudėtuose aplanuose gausu informacijos apie pilkapynus, bažnyčias, visus į Raudonąją knygą įtrauktus krašto augalus... Visos galimybės vykti įdomiausioms istorijos, biologijos, geografijos ir kitų dalykų pamokoms! Manytume, kad pedagogai tuo tikrai pasinaudoja.

Puslapiuose – Editos Jakštienės, Nijolės Steponkutės, Augusto Uktverio ir Danos Dovydaitytės nuotraukos

Egzamine neliko Antikos: gailestis ir kontekstas

Ewaldas BAKONIS

Istorijos brandos egzamino programoje neliko vietos Antikai. Paskutinis minoras ta tema: „Turbūt daugeliui intelektualų nuostabą ir nervų galūnėlių dilgčiojimą sukėlė žinia, kad abiturientų istorijos egzaminuose nebebus tikrinamos žinios apie Antiką. Suprantama, kad jau keletą metų istorijos mokytojai ugdo skirdami šiam laikotarpiui mažiau laiko, nes nujaučia didžiausią priedermę paklusti sistemai ir parengti mokinius tam, kad šie kuo geriau išlaikytų egzaminus“ (Dovydas Skarolskis).

Jauno žmogaus apgailestavimas – ne vienišas balsas virtualiuose tyruose. Jau ir iki jo būta panašių pagraudėnimų: „Niekaip nesuprantu, kodėl iš 11–12 klasės programos buvo pašalinta civilizacijų istorija (juk yra didžiulė tikimybė, kad dabartinio dvyliktoko kolega bus indas arba kinas), o valstybiniame istorijos egzamine neliko Antikos – vieno svarbiausių Europos civilizacijos pamatų“ (vadovėlių autorius doc. dr. Rimvydas Laužikas); „Iš egzamino programos išimta Antika, nors šiandienos pasaulis politikoje, moksle yra išsaugojęs antikos palikimo. Mokiniai su tuo nesupažindinami – tas pats, kaip medicinoje nebūtų supažindinami, pavyzdžiui, su kraujotakos sistema“ (vadovėlių autorė, mokytoja ekspertė Jūratė Litvinaitė).

Padėstysiu savo poziciją. Viena vertus, galiu nežinančiams nekukliai prisipažinti, kad senovės (civilizacijų) is-

torija Lietuvos mokykloje – mano kūdikis. Ja, ta senovės istorija, prasimyniau sau nedidelį takelį į žmones. Turėtų labai man skaudėti, ar ne? Kita vertus, viršuje pasvaidyti akmenėliai krenta ir į mano pusę. Bent du trečdaliai paskutiniosios vidurinio ugdymo istorijos bendrosios programos ir maždaug trečdalis istorijos brandos egzamino programos – taip pat mano „rankdarbiai“. Tad, kaip čia yra? Pats sau prieštarauju?

Pradėkim nuo detalių. Antikos istorija tūnojo toje istorijos brandos egzamino programoje daugiau kaip dešimtmetį. Veiksmažodis „tūnojo“ panaudotas specialiai. Jis bene geriausiai atspindėjo Antikos vietą – buvo tik tam, kad būtų. Tegul meta į mane tikrus akmenis tie, kas patyrinėję a) istorijos brandos egzamino užduotis; b) paminėtų dviejų garbių autorių – R.Laužiko ir J.Litvinaitės – vadovėlius ŠEŠTOKAMS nepadarys išvados, kad šių vadovėlių informacijos pakako norint labai normaliai atlikti Antikai skirtas egzamino užduotis. Ar tikrai reikia tuos pačius faktus beveik tokia pačia apimtimi kartoti vidurinio ugdymo pakopos vadovėliuose vien tam, kad jų žinojimą patikrintum egzamino užduotimis? Tokia Antikos istorija, kuri buvo egzamino programoje, nei loginio mąstymo nepaskatins, nei šiuolaikinio pasaulio idėjinių pagrindų supratimo nepridės. Tad paprasčiausias atsakymas, jei kam dar neaišku, būtų toks – nusibodo tyčiojimas iš Antikos istorijos vidurinio ugdymo pakopoje.

Kitas klausimas: ar iš tikro Antikos vidurinio ugdymo pakopoje nebeliko? Taip, mokytojui, kuris mato tik istorijos brandos egzamino programą ir kuris ruošia egzaminui (o ne gyvenimui!), jos tikrai nebeliko. Mokytojui, kuris galvoja, kad Antika yra šioji tokia vertybė net ir XXI amžiaus žmogui, kelias neuždarytas. Atvirksčiai, vidurinio ugdymo istorijos bendroji programa jam suteikia papildomą stimulą nusigręžti nuo perteklinės faktografijos ir atsigręžti į esminius dalykus. Netikit? Žvilgtelkit dar kartą į reikalavimus abiturientui:

* Nurodyti, kurios antikoje atsiradusios valstybės valdymo formų, režimų, romėnų teisės idėjos ir institucijos turėjo tęstinumą vėlesniais laikais.

* Atpažinti antikos laikais atsiradusių politinių ir teisinių idėjų naudojimą vėlesnių laikų panašiuose reiškiniuose.

* Daryti išvadas apie antikos politines, teisines idė-

jas ir institucijas, turėjusias įtakos vėlesnių laikų politikai ir teisei.

* Nurodyti pagrindinius antikos kultūros (literatūra, menas, filosofija, teatras) pasiekimus, turėjusius tęstinumą vėlesniais laikais.

* Atpažinti antikos kultūros idėjų naudojimą vėlesnių laikų kūryboje.

* Daryti išvadas apie antikos kultūros ir vėlesnių laikų panašių reiškinių tarpusavio ryšį ir skirtumus.

Dabar tikite, kad **Antika iš istorijos programos niekur neišnyko?**

Nesaldžiam desertui – trumpi komentarai pateiktoms trijų autorių citatoms:

1. Man būtų tikrai nesuprantama, jei iš tikro „daugeliui intelektualų nuostabą ir nervų galūnėlių dilgčiojimą“ sukeltų Antikos dingimas iš istorijos brandos egzamino. Bandau suskaičiuoti: tos intelektualų **daugumos dauguma**, matyt, jau yra pasiekę 40+ amžių. Todėl turėtų prisiminti, kad patys mokykloje senovės istoriją mokėsi vos vieną kartą ir tik penktoje klasėje, t. y. būdami vos 12 metų vaikučiai. Ir kad istorijos egzaminas buvo tik iš SSRS nepilno šimtmečio istorijos. Ne tik antika, bet ir viduriniais, naujaisiais amžiais ar Lietuvos istorija jame nė nekvepėjo. Nepaisant tokios skaudžios neteisybės, jie intelektualais tapo!

2. Man nesuprantama, kodėl autorius nesupranta civilizacijų (tarp jų – ir Antikos) pašalinimo motyvų, jei tuoj pat tame pačiame straipsnyje pats užsimena apie perkrautą programą ir demonstruoja savo supratimą, kad per porą metų VISOS istorijos nors kiek giliau neištudijuosi. O tai, ko Rimvydas nori iš tos Antikos, bendrojoje programoje kaip tik ir yra!

3. Tikriausiai atleisime minties autorei už nesusipažinusių su istorijos kursu mokykloje skaitytojų (ne)sąmoningą klaidinimą, kai Antikos pašalinimą iš egzamino programos ji prilygina eliminavimui iš istorijos kurso apskritai. Kas tada rašoma pačios Jūratės parengtuose VI ir VII klasės istorijos vadovėliuose? Antika mokykloje liko! Net ne vieną kartą kalbama apie ją.

Žinia iš akmens amžiaus

Regina JASUKAITIENĖ

Senesni už Gizos piramides

Prieš pusmetį perskaičiau Jean M. Anuel knyga „Urvinio lokio gentis“, kuri mane (nepalaikykite gražbyliavimu) tiesiog pakerėjo. Pasakojama apie akmens amžiaus laikus, to meto žmonių gyvenimo būdą, mąstymą. Autorė rėmėsi gausia faktine istorine medžiaga, mokslininkų archeologų surinkta, kasinėjant dabartinį Krymo pusiasalį, kurio nebuvo pasiekę slenkantys ledynai, dėl tos priežasties žmonės čia apsigyveno anksčiau nei kitose Europos dalyse.

Ir štai be galo malonus sutapimas: šią vasarą man teko tokią akmens amžiaus žmonių gyvenvietę pamatyti! Airijoje, netoli Dublino, Myto grafystėje, buvo atrasta viena iš garsiausių Bru na Boino kapviečių ir gyvenviečių, kurias profesorius George'as Eoganas datuoja 3300–2900 metais prieš Kristaus gimimą. Taigi jos 500 metų senesnės už Gizos piramides Egipte! Ir Knovto (*Knowth*), ir Niugrendžo (*Newgrange*) kapvietės saugomos UNESCO, sutraukia daugybę lankytojų iš viso pasaulio.

Net keletą tūkstančių metų šie satelininiai „tombai“ (nuo angl. *tomb* – „kapas, rūsys, mauzoliejus“) – taisyklingo apskritimo formos iš akmenų sudėti būstai – buvo po storu žemių sluoksniu. Sunku buvo net įtarti, kad šios kalvos, kuriomis banguoja visa Airija, slepia gilią žmonijos praeities pėdsakus. O atrasti jie buvo labai atsitiktinai: ganant avis buvo pastebėta atsivėrusi kiaurymė...

Be jokios rišamosios medžiagos

Knovto gyvenvietė laikoma senesne už Niugrendžo. Centre – didesnės formos „tombas“, aplink – daug mažesnių. Manoma, kad juose buvo gyvenama, jie tarnavo buičiai; didesnysis, centrinis – sakralinės paskirties, galėjo būti šventykla. Prie įėjimo į šventyklą – akmuo, primenantis (anot gido) falą: tai vaisingumo simbolis, labai svarbus to meto bendruomenei siekiant išlikti, nes mirtingumas anomis sąlygomis turėjo būti didelis, o žmogaus gyvenimo trukmė vidutiniškai siekė 30–40 metų.

Tačiau minėtos knygos „Urvinio lo-

■ Prie įėjimo į šventyklą – didžiulis akmuo, išraižytas įvairiais ženklais, kurie, tikėtina, kažką mums galėtų apie protėvius pasakyti. Ką?..

gio gentis“ autorė paneigia tokią hipotezę: ji rašo, kad akmens amžiuje urvuose, olose, „tomuose“ gyvenantys žmonės nesiejo lytiškumo su žmogaus gimimu. Buvo tikima, kad žmogus prasideda iš dvasios, kuri įkvepiama per burną ir kurią siunčia įvairios dievybės. Tik vėliau imta suvokti lytinių santykių funkciją, gal tuomet ir imta garbinti vyrišką lytinį organą. Tačiau tai tik hipotezės...

„Tombai“ pastatyti iš didžiulių akmenų, sukrautų vienas ant kito be jokios rišamosios medžiagos. Kelia nuostabą, kaip jie išsilaikė tiek tūkstančių metų. Tačiau jie sudėti tam tikru, mums nežinomu būdu, didžiulius akmenis sutvirtinant mažesniais, kruopščiai nutašytais ir užpildančiais ertmes. Moderniai įrengtame turistiniame lankytojų centre vaizduojamos akmens amžiaus žmonių gyvenimo scenos, viename stende pavaizduota, koki būdu tie didžiuliai akmenys buvo suvilkti

ir užkelti vienas ant kito. Žmogus dar nebuvo išradęs rato, tačiau jau buvo sugalvojęs, kaip aptašyti medžius, kad jie ritintųsi ir kad ant jų uždėtą akmenį būtų lengviau traukti.

Knovto gyvenvietėje rastas ir pirmasis meno kūrinys – galvos dydžio akmenyje įrėžtas žmogaus veidas su plačiai išžiota burna... Ką jis norėjo pasakyti? Ką perduoti mūsų laikams? Šis piešinys saugomas Dublino istoriniame muziejuje. Tai neįkainojama vertybė, įrodanti, kad net ir akmens amžiaus žmogui, be fizinių poreikių ir būtinybės išgyventi, nesvetimas buvo ir dvasinis pradai. Tai liudija ir piešiniai – ženklai, iškalta ant akmens.

Saulė – tik kartą per metus

Niugrendže, už keliolikos kilometrų nuo Knovto gyvenvietės, rastas dar didesnis, jau naujesnių laikų „tombas“ – šventykla. Ji turi du įėjimus – rytinį ir vakarinį. Išėjimas į ry-

tus apskaičiuotas labai tiksliai pagal saulę: tik vieną kartą, būtent saulėgrįžos (arba Kalėdų) rytą, tekančios saulės spinduliai patenka į akmeninį koridorį (19 m ilgio), kuris atveda į nedidelę aikštelę – salę. Saulė į šią aikštelę „įeina“ tik kartą per metus: akmenis amžiaus žmogus saulę tapatino su dievybe, taigi buvo manoma, kad tai Dievas apsilanko šventykloje. Ekskursijos vadovė, išjungusi elektrą, pademonstravo, kaip tai turėjo atrodyti: visiškai tamsa, slegiama masyvių akmenų, ir staiga prasiskverbia švieselė, ji artėja, pasiekia salę, perbėga per ją ir vėl stoja tamsa – visiems metams... Po to prasidėdavo šventinės apeigos.

Vienoje salės nišoje buvo rastas išskobtas akmuo, primenantis dubenį ar kriauklę, išpuoštas raštais – ženklais. Manoma, kad tai apeiginis akmuo, galbūt skirtas aukojimui. Šventykloje rasta ir daugybė žmonių kaulų. Ar šie žmonės buvo paaugę, ar tiesiog palaidoti? Lieka paslaptis.

Einant siauru (gali praeiti tik po vieną žmogų) akmeniniu koridoriumi apima klaustrofobiška nuotaika: jautiesi iš visų pusių spaudžiamas sunkių akmenų. Jautresnių nervų žmonės juo eiti atsiskak. Rytinis koridorius toks žemas, kad juo galima tik šliaužti. Manoma, kad per tūkstantmečius akmenys susmego į žemę, todėl lubos pažemėjo.

Prie įėjimo į šventyklą – didžiulis, įvairiais ženklais išraižytas akmuo. Jis čia gulėjo ir tuo metu, kai šis „tombas“ buvo atkastas, t. y. nuimtas viršutinis žemės sluoksnis. Bandoma spėlioti, ką pirmąkart žmogus bandė pavaizduoti pagrindiniame šventyklos akmenyje: trys ryškios spirales, neturinčios pabaigos (nes ten, kur turėtų būti padėtas taškas, kilpelė vėl ima vyniotis į kitą pusę), galėjo išreikšti begalybę, o gal amžinybę... Šie trys ratai, primenantys paparčio pumpurų spirales, atsikartoja daugelyje akmeninių šventyklos sienų. Matyt, jie iš tiesų ką nors simbolizavo. Tik mes nebemokame perskaityti savo protėvių atsiųstos žinios, daugybę metų laikytos paslapyje. Aišku tik viena – žmogus, vos tik jis tapo žmogumi, ėmė kažkuo tikėti, vildamasis gamtinių ir atngamtinių jėgų palankumo.

■ Knovto gyvenvietės šventyklos akmuo, primenantis (anot gido) falą. Tai vaisingumo simbolis, labai svarbus to meto bendruomenei siekiant išlikti. Greta šventųjų akmenų – straipsnio autorės dukra ir vaikai.

Žygio sunkumai neišgąsdino

Vasara bėga greitai. Atrodo, mokyklose neseniai nuskambėjo paskutiniai skambučiai, o jau artėja mokslo metų pradžia. Tytuvėnų regioninio parko (Kelmės, Radviliškio ir Raseinių rajonuose) darbuotojai vis prisimena vasaros stovyklautojus.

Stovyklautojai iš Kelmės r. Tytuvėnų gimnazijos bei Radviliškio r. Šiaulėnų Marcelino Šikšnio vidurinės mokyklos įvairiais keliais, keleliais ir bekele nukeliavo per 50 km. Nors iš pradžių kepino saulė ir „ėdė“ vabzdžiai, o likusiu metu dangus nešykštėjo drėgmės, vaikai puikiai ištvėrė žygį ir parodė valią keliaudami, nepaisydami to, jog kai kurių kojas puošė pūslės ir maudė raumenis.

Vos ne trijų parų žygio metu nuveikta tikrai nemažai: aplankytos pelkės, Gomertos ežeras, Baublės tvenkinys, Šiaulėnų miestelis (muziejus, mauzoliejinė koplyčia, dvaras), Šiaulės (Kudinų) piliakalnis, bendrauta su vietiniais gyventojais. Šie svetingai priėmė keliautojus, pavaišino ir papasakojo apie vietos gamtą bei istoriją.

Vakarais vaikus lankė svečiai: prie Baublės tvenkinio nakvynei išikūrusiems vaikams ekologas Alvydas Gintaras pasakojo apie lūšių ir apuokų ženklinimą bei stebėjimą, o prie Gomertos ežero kartu su dviejų rajonų moksleiviais vakarojo Šaukoto seniūnas Albinas Augustis.

Stovyklos pabaigą prie Plekaičių tvenkinio vainikavo jau įprastas lietus, sriubos dalybos ir šokoladinio kremu valgytuvės. Vaikai nusifotografavo prie vėliavos, kurią pasigamino dar pačią pirmą dieną, pasidalino paskutiniais įspūdžiais. Žygeiviams stovyklautojams buvo įteiktos padėkos ir galiausiai atvažiavęs geltonasis autobusas surinko stovyklautojus kelionei namo.

Šiomis karštomis dienomis buvę stovyklautojai džiaugiasi vasaros malonumais, tačiau, kai grįš į klases, tikimės, papasakos draugams apie įdomias dienas ir naktis Tytuvėnų regioniniame parke.

Agnė BUCHAITĖ,

Tytuvėnų regioninio parko kultūrologė

■ Stovyklautojai iš Kelmės r. Tytuvėnų gimnazijos bei Radviliškio r. Šiaulėnų Marcelino Šikšnio vidurinės mokyklos įvairiais keliais, keleliais ir bekele nukeliavo per 50 km.

PROJEKTAI

Garliavos jaunimas nori padovanoti miestui skverą

Kol vasara lepina šiltais orais, Garliavos (Kauno r.) gyventojai vis dažniau užsuka į šalia Adomo Mitkaus vidurinės mokyklos esantį skverą, kurį šį pavasarį pradėjo įrenginėti jos mokiniai. Šiandien sunku patikėti, kad prieš pusmetį čia kerojo brūzgynai, žemę dengė šiukšlės, niekam nereikalingi rakandai. Garliavos A.Mitkaus vidurinės mokyklos mokiniai sutvarkė nelegaliu sąvartynu tapusį sklypą, kad padovanotų miestui naują laisvalaikio zoną.

„Garliavoje trūksta parkų, skverų pasivaikščioti, pavadžioti augintinius, susitikti ir pabendrauti su draugais, – pasakoja Regina Juodsnukenė, A.Mitkaus vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja ir lietuvių kalbos mokytoja. – Mokiniai nusprendė prisidėti sprendžiant šią problemą ir ėmė gražinti maždaug pusės hektaro apleistą teritoriją.“

Į savanorišką talką gausiai susirinkusi mokyklos bendruomenė išpjovė šabakštynus, nušienavo sustabarėjusią žolę, surinko šiukšles, pradėjo formuoti medžių alėją, supylė ir gelėmis apsodino kalnelį, pastatė per technologijų pamokas padarytus suolelius. Nors pokyčiai akivaizdūs, mokinių galvose sukasi daugybė sumanymų, kad skveras taptų dar patrauklesnis.

„Gera pradžia – pusė darbo. Supratę, kad gali keisti supančią aplinką, mokiniai dar labiau panorą ją gražinti, – džiaugia-

si pedagogė. – Jaunimas norėtų apsodinti skverą gyvatvorėmis, įrengti daugiau gėlynų, suformuoti žvyro takelius, pastatyti lauko treniruoklių, įrengti vaizdo stebėjimo kamerų saugumui užtikrinti.“

Kad įgyvendintų savo sumanymus, mokiniai ketina bendradarbiauti su Garliavos seniūnija. Jei viskas klosis gerai, ateityje galbūt pavyks skverą dar labiau išplėsti.

„Svarbu suprasti, kad esame bendruomenės dalis, todėl negalime užsidaryti savo kieme – turime burtis ir kartu kurti visiems gražesnę aplinką. Tikimės, atsiras norinčiųjų prie mūsų prisijungti“, – sako direktoriaus pavaduotoja.

Naujame skvere mokiniai jau surengė pirmąjį renginį – Garliavos bendruomenės naminių augintinių parodą ir susitikimą su kinologais. Tikimasi, kad jis taps patrauklia renginių, susibūrimų vieta, o skvero senųjų medžių paūsmėje įrengta „žalioji klasė“ paskatins mokytojus vesti joje dalį pamokų ir popamokinių užsiėmimų.

Garliavos A.Mitkaus vidurinės mokyklos projektas „Ateik ir Tu“ yra viena pilietiško ugdymo projekto „Kuriame Respubliką: visuomenės pilietinio veikimo kompetencijų ugdymas“ iniciatyvą.

Diana SKUČAITĖ,

VšĮ „Pilietiško, demokratijos ir teisės programų centras“ direktorė

Ar švietimo viceministrė E.Tamošiūnaitė kovos prieš Lietuvą?

Apžvalgininkui Anatolijui Lapinskui nuostabą sukėlė Lietuvos švietimo viceministrės Editos Tamošiūnaitės pasisakymas.

„Iš pasisakymo aiškėja, kad viceministrė kovos ne už Lietuvos įstatymų įgyvendinimą, kitaip tariant – Lietuvos gerovę, bet prieš Lietuvos įstatymus ir jos gerovę!“ – teigia jis portale Delfi.

Straipsnyje („Švietimo viceministrė E.Tamošiūnaitė kovos prieš Lietuvą“) primenama incidento pradžia – 2011-ieji, kai priimta Švietimo įstatymo pataisa, pagal kurią buvo numatyta suvienodinti lietuvių kalbos egzaminą, o Lietuvos istoriją ir geografiją bei patriotinio ugdymo pagrindus dėstyti lietuviškai.

Tada „ginti“ Lietuvos lenkų nuo „baisaus“ Lietuvos švietimo įstatymo pas Lietuvos premjerą A.Kubilių į Palangą netikėtai atvyko Lenkijos premjeras D.Tuskas.

Abiejų šalių premjerai nusprendė sudaryti dvišalę švietimo ekspertų grupę. Grupė dirbo, bet rezultatų nepasiekė.

Tačiau nepraėjus nė metams nuo A.Kubiliaus ir D.Tusko susitikimo, anot apžvalgininko, Lietuvos tautinių mažumų švieti-

me įvyko reikšminga permaina: švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gegužės 9 d. įsakyamu vienodas lietuvių kalbos egzaminu vertinimas atidėtas net aštuoneriems metams – iki 2019-ųjų. To visą laiką troško Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA). Tiek metų lietuvių ir lenkų moksleiviai už tas pačias žinias bus vertinami skirtingai.

Pasak A.Lapinsko, viceministrė radijo laidoje pareiškė: „Kovosime už savo teises“, nes, teismo sprendimu padidinus tautinių mažumų mokyklų abiturientams lietuvių kalbos egzaminu rašinio minimalią apimtį nuo 400 iki 500 žodžių, leidžiamų klaidų skaičius nepadidėjo.

„E.Tamošiūnaitė drąsiai vadina teismą, nesutikusi su žodžių skaičiaus sumažinimu mažumų mokyklų lietuvių kalbos egzamine, šališku. Taigi viceministrė tikrai pasirengusi atkalkiai kovai, <...> ji ketina kreiptis į Strasbūrą, į žmogaus teisių gynimo organizacijas ir ten skųsti Lietuvą. Nieko sau Vyriausybė, kurios nariai skundžia savo Vyriausybę Europos teismams!“

„Dialogo“ inf.

ATGARSIAI

Mokykla tikrai gali ir turi džiuginti!

„Prieš tradicinę švietimo sistemą nukreiptų sukilimų ir maištų visuomet netrūko. Sukurta ir nemažai alternatyvų. Tačiau akimirks, kai veikla mokykloje džiugina ir mokinį, ir mokytoją, tebėra retos. Kas kaltas, kad mokykla nedžiugina? Ar galima padėti pakeisti?“ – svarstė praėjusiame numeryje „Dialogo“ apžvalgininkas V.Strazdas (str. „Kodėl mokykla nedžiugina?“).

O ką šiuo klausimu mano „Dialogo“ skaitytojai internautai?

Algis: „Valstybinėms mokykloms nebeilgai liko gyventi. Tuoj jas lankys tik socialiai remtinų šeimų vaikai.“

Pritariu Algiiui: „O kas dirbs valstybinėje mokykloje? Tolimesnėje perspektyvoje, manau, nebus apsieita be policininko etato. NMVA paskelbė, kad mokyklose ugdymo kokybė ir rezultatai gerėja. Begėdžiai. Išvaikyti juos.“

Algis: „NMVA geresnius rezultatus skelbia, kad parodytų, kad jų dėka tie rezultatai gerėja. Tik aklas nemato, kaip viskas žemyn.“

Nepritariu Algiiui: „Bet kodėl aš galvoju, kad aš dirbu geriau? Kodėl kiekvienais metais mano mažučiai vis geriau egzaminus laiko? Nu, nekrentu aš žemyn. Gal, ponuli, pagal save matuoji? Liūdna, kai atsiranda už visus kalbančių išminčių.“

Amor: „Penktokas sūnėnas Andrius, paklaustas, kaip gyvena, atsakė: „Gerai. Iki rugsėjo 1-osios.“ Manau, tuo daug pasakytą apie šių dienų vaiko savijautą mokykloje.“

„Ar tik šių dienų? Aš ir tarybiniais metais lygiai taip pat jausdavau. Jūs savo mokykliniais metais visada geriau jausdavotės mokykloje, o ne atostogų metu? Jei taip, pavydžiu jums.“

Amor: „Aš laukdavau rugsėjo. Vartydavau naujus vadovėlius (anuomet dalį jų pirkdavomės patys), keliskart perkrausty-

davau portfelyje mokyklinius reikmenis, galvodavau apie klasės drauges, šokių būrelį. Į mokyklą eiti man nebuvo kančia, todėl ir pati tapau mokytoja. Ir dabar, nors „labai gera vasara mokytojauti, o žiemą agronomauti“, rugpjūčiui išibėgėjant vis dažniau mintys sukasi apie mokyklą...“

Ieva: „Na, jei vaikui labiau patinka atostogos nei mokykla, tai jis – sveikas vaikas.“

Mokytoja: „Mokykla – tai mokytojai, mokiniai, jų tėveliai ir kiti (giminės ir artimieji, draugai, bičiuliai, įvairiausios vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos ir t. t.). Ir tik nuo mūsų visų priklausoma, kokią mokyklą turime. Net mažiausi žingsneliai – tai jauėjimas į priekį.“

Šiandien gauta žinutė iš buvusio abituriento nuteikia optimistiškai. Gal ne visi mūsų gimnazijoje žino apie atviro kodo mokyklą, ne visi įsitraukė į naujo mokymosi tipo „flipped learning“ Khano akademią, ne visi dalyvavo mokykloje organizuotose TEDxJBG. O štai buvęs gimnazijos mokinys gavo šansą sudalyvauti projekte „Moksleiviai – į Vyriausybę“ ir jau paskutinę rugpjūčio savaitę paskleis mintis kitiems projekto dalyviams, Vyriausybės atstovams apie naują mokyklos modelį.

Tikrai nereikia išradinėti dviračio ir reformuoti reformų! Dalinkimės patirtimi vieni su kitais! Mokykla tikrai gali ir turi džiuginti! Tokio tipo mokykla jau yra kuriama pasaulyje. Keiskimės patys – ir mokykla Lietuvoje tikrai pasikeis!“

Pieštukas: juo dailininkai iki šiol kuria šedevrus

Pieštuko „kolektyvinį išradimą“ pasisavino vokiečių stalius Kasperas Faberis. Šiuolaikinio pieštuko „senelis“, kaip mano istorikai, atsirado XIV amžiuje Europos pietuose, turtinguose juodojo skalūno telkinių. Būtent iš jų būdavo iškertamos šerdelės pieštukams. Kad nesiteptų rankos, grifelis būdavo apšukamas audiniu.

Avims žymėti

Praėjus dviem šimtmečiams, britiškoje Kamberlendo grafystėje praūžė audra. Ji su šaknimis rovė medžius palikdama žiojėti išraustas duobes, kuriose vietos gyventojai atsitiktinai aptiko kažkokios keistos plastiškos juodos spalvos medžiagos. Iš pradžių ji palaikyta anglimi, tačiau nedegė. Vėliau nuspręsta, kad tai švinas, tačiau visi bandymai nukaldinti iš jos kulkas nebuvo sėkmingi. Taigi atradėjai niekaip negalėjo aptikti, kam šią medžiagą tiktų pritaikyti, išskyrus... avių ženklimą. Bet štai po kurio laiko vienas iš vietinių gyventojų sumastė, jog, sukietėjusią masę įkurdinus tarp keturių lentelių, o šias sutvirtinus audiniu juostelėmis, pasigaminta priemone būtų galima rašyti.

Labai greitai apie šią egzotišką naujieną sužinota kitoje La Manšo pusėje. Tada stalius Kasperas Faberis iš bavarishkojo Niurnbergo miesto ir įkūrė iki šių dienų garsią pieštukų firmą „Faber“. Tuo laiku grafito gavyba ir eksportas iš Britanijos karališku įsaku buvo ribojami, tačiau vokiečių gamintojai rado išeitį: į grafito dulkes imta dėti sieros. Be to, Faberis sumastė šerdelę patalpinti į medinį cilindro formos „rūbą“. Praėjus pusei amžiaus jo sūnus Lotaras ne tik suteikė gaminiui šešiakampę formą, bet ir nustatė atitinkamą gaminio ilgį – 17,5 cm, – kitaip sakant, sukūrė standartą.

Pradėjus pieštukus gaminti pramoniniu būdu, neapsieita be sukčiavimo: sumanūs verslininkai iš pradžių pusę medinio

gaminio pripildydavo surogato ir tik likusią tuštumos dalį – gryno grafito.

Apribojimai stimuliuoja

Apribojimai neretai smarkiai stimuliuoja mokslo ir technikos pažangą. Taip ir atsitiko, kai Britanijoje buvo griežtai uždrausta eksportuoti grafitą (mat jo imta dėti į liejamus patrankų sviedinius, taigi grafitas tapo svarbia šaliai strategine medžiaga). Tačiau kontrabandininkai, nepaisydami rizikos patekti ant ešafoto, vis tiek slapta gabendavo grafito partijas į kitas šalis. To laikmečio pieštuko kaina prilygo šių dienų rašikliui su auksine plunksna.

1779 metais švedų mokslininkas Carlas Vilhelmas Scheele įrodė, jog ši medžiaga yra angliavandenilio prigimties, ir suteikė jai oficialų pavadinimą „grafi-

tas“ (žodis kilęs nuo graikiško veiksmožio *grapho* – „rašau“).

Pieštuką genialiai patobulino austrų išradėjas Josephas Hardtmuth'as: jis sumaišė grafito dulkes su baltuoju molio bei vandeniu ir šį mišinį apdegino krosnyje. 1790 m. J.Hardtmuth'as įkūrė savo firmą, kuri iki šių dienų yra išlaikiusi tą patį pavadinimą „Koh-i-Noor“ (savo įmonės sėkme tikėjęs šeiminingas ją pavadino „Šviesos kalnu“, Indijoje rasto stambaus deimanto garbei). Be to, J.Hardtmuth'as nustatė, jog sumaišius komponentus skirtingomis proporcijomis gaunama skirtingo kietumo medžiaga. Jo vaikaitis Friedrichas 1889 metais pradėjo gaminti septyniolikos skirtingo kietumo pieštukų „branduolius“ (šią dieną pasaulyje naudojama trijų rūšių grifeliai: kietas, minkštas ir pusketis).

Suprantama, gamybos technologiją austrai laikė paslapyje. Bet jų kaimynai neprarado vilties rasti techninės problemos sprendimą savo jėgomis. Į tyrimus pasinėrė prancūzas Nicolas Jacques Conte. Iš vargingos šeimos kilęs karininkas bei tapytojas (tapė aukštuomenės narių portretus) buvo dar ir talentingas išradėjas, jis sukūrė stakles monetoms kaldinti ir medvilnės balinimo metodą. Tuo metu jau buvo žinomas „prancūziškas pieštukas“, kurio pagrindinis komponentas buvo suodžių ir molio mišinys, tačiau jį naudojo tik dailininkai. Ir štai, ėmėsis tyrinėjimų, Conte 1794 metais gavo tokį patį rezultatą, kaip ir jo „kolega“ austras. Taigi ir ši mokslininką galima pagrįstai laikyti išradimo autoriumi.

1869 metais amerikiečių išradėjas Alonzo Townsendas Krossas atkreipė dėmesį, kad drožiant pieštuką du trečdaliai

jo sudėtinės medžiagos keičia formą į šiukšlių dėžę. Jis sukūrė metalinį cilindrą, į kurį įdėtas grifelis galėsančio mygtuko ir spyruoklytės pagalba išstumiamas išorėn ir sulaikomas specialiomis „letenėlėmis“. Šiandien tokie pieštukai daugiausia gaminami su plastmasiniais korpusais. Jie turi ploną šerdelę ir jų nereikia drožti. Tačiau, net išradus šią naujovę, jos vyresnysis brolis su „mediniais marškinėliais“ lieka populiarus. Pavyzdžiui, garsieji rašytojai Ernestas Hemingway'us ir Johnas Steinbeckas rašė tik juo.

Kaip pieštukai gaminami dabar?

Grafito miltelių, molio ir vandens mišinys spaudžiamas per siaurą metalinę vamzdelį – išeina ilga, į spagetį panaši juostelė. Ji džiovinama, pjaustoma, išdeginama krosnyje ir po to panardinama į karštą aliejų bei vašką. Lengvai drožiama mediena, daugiausia kedro, supjaustoma pusės pieštuko storio plokštelėmis, jos nuobliuojamos vienoje pusėje paliekant griovelius. Į vienos plokštelės griovelius įdedamos grafitinės šerdelės, o kita sutepama kljais ir prispaudžiama prie pirmosios. Kljams išdžiūvus, šias plokšteles jau galima pjaustyti į pieštukus.

Suteikus pieštukams norimą formą, jie nušlifuojami, nudažomi, paženklina gamintojų ženklais bei kitomis nuorodomis. Taip užmaskuojamos visos siūlės – ir pieštuku jau galima naudotis. Kartais jo gale dar pritvirtinamas trintukas.

Kasdien pagaminami milijardai skirtingos paskirties, spalvų ir t. t. pieštukų. Paprasčiausiu mediniu pieštuku galima užrašyti 45 tūkstančius žodžių arba nubrėžti beveik 55 km ilgio liniją. Spalvotiems pieštukams pagaminti vietoj grafito naudojami įvairiausių spalvų dažai ir pigmentai.

Pieštuko savybes nurodo ant jo užrašytos raidės ir skaičiai. Jie ženklina pieštuko kietumą ar minkštumą. Kuo pieštukas minkštesnis, tuo tamsiau rašo.

Įsidėmėtinos šios nuorodos:

- Raidėmis HB ženklina universalius, vidutinio kietumo pieštukai, raide B – minkšti. Skaičiai, pavyzdžiui, 2B ar 6B, nurodo minkštumo laipsnį. Kuo skaičius didesnis, tuo šerdis minkštesnė.

- Raidė H rodo, jog pieštukas kietas. Kuo didesnis skaičius – 2H, 4H, 6H ir t. t., tuo pieštukas kietesnis.

- Raide F žymimi pieštukai su plona šerdimi.

- Kai kuriose šalyse pieštukai ženklina kitaip. Štai ant JAV pagamintų pieštukų užrašytas skaičius 2 atitinka HB. Pagal šią sistemą, kuo skaičius didesnis, tuo pieštuko šerdis kietesnė.

Parengė Dana KURMILAVIČIŪTĖ

■ **Talentingi menininkai paprastu pieštuku geba sukurti neįtikėtino tikroviškumo piešinius, kurių beveik neįmanoma atskirti nuo fotografijų.**

Kaip nusiraminti per 60 sekundžių

Gyvenimą galima palyginti su upe. Skirtingų žmonių ir įvairiais laikotarpiais ši upė teka skirtingai. Bepigu, kai jos tėkmė rami. Tačiau didžiūma pažįstame gyvenimo upę ir kitokią – sraunią, sukuriuotą, pilną slenksčių ir kitokių povandeninių siurprizų, nunešančią viską, kas pasitaiko jos kelyje.

Netikėtos kliūtys sutrikdo įprastinę žmogaus gyvenimo tėkmę, verčia nervintis, nerimauti, bijoti, patirti stresą.

Siūlome tris nesudėtingus būdus atgauti dvasios pusiausvyrą per 60 sekundžių.

● Pirmas būdas nuraminti nervus

Greitai nusiraminti padeda vaizduotėje susikurtas vaizdas – tam tikra vizualizacija. Regėjimas teikia žmogui didžiąją dalį informacijos apie jį supantį pasaulį. Mokslininkai yra nustatę, jog geriausiai nervus ramina vaizdinys, kuriame yra balta šviesa ir vanduo.

Taigi, norėdami nusiraminti, patogiai atsisėskite, atsipalaiduokite, atgaukite kvapą (t. y. vėl imkite kvėpuoti ramiai ir tolygiai), užsimerkite ir įsivaizduokite (pamatykite) vėsų baltą vandenį: pabrėžiame, jog vanduo turi būti būtent baltas, o ne skaidrus bespalvis. Įsivaizduokite, kaip šis vanduo paliečia Jūsų viršugalvį, pajuskite jo gaivą. Vanduo ima tekėti Jūsų veidu, pečiais, krūtine, užlieja visą Jūsų kūną – nuo viršugalvio iki kojų pirštų.

Mėgaukitės šia balta vėsa 30 sekun-

džių, o po to įsivaizduokite, kaip visas vanduo lėtai suteka į duobutę, – suvokite, kad į tą duobutę suteka visos jūsų problemos ir streso priežastys.

Tuomet giliai įkvėpkite ir atsimerkite.

● Antras būdas

Užsidarykite viena(s) vonioje. Prasukite viršutines marškinių ar palaidinukės sagas. Atsukite šalto vandens čiaupą, sušlapinkite rankas ir lėtai abiem rankomis palieskite kaklą. Trinkite kaklą, tada pečius, po truputį vis stipriau juos spausdami, po to, atvirkščiai, spauskite vis silpniau ir baikite masažą visai švelniai. Dar kartą nuskalaukite kaklą šaltu vandeniu.

● Trečias būdas

Giliai įkvėpkite ir iškvėpkite. Paimkite į rankas ne visai plono audinio gabalą (tinka šiurkštus rankšluostis, vilnonė antklodė ar pan.), suimkite jį ir sukite ta-

Elenos Tervidytės nuotr.

rytum gręžtumėte. Medžiaga būtinai turi būti sausa. Sukite audinį iš visų jėgų, maksimaliai įtempdami raumenis. Po to staugiai rankas atpalaiduokite ir atgniaužkite, tegu rankšluostis (ar kitas audinys) natūraliai nukrenta ant grindų: pajuskite, kaip visiškai atsipalaiduoja kūnas, ypač rankos, sprandas, kaklas.

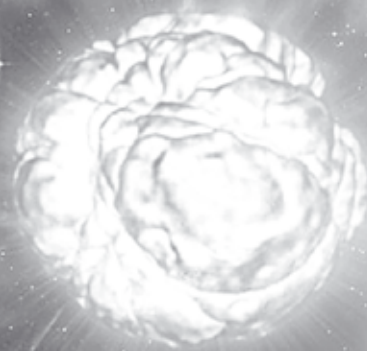
Šie paprastučiai pratimėliai padės Jums nusiraminti prieš atsakingą susitikimą, renginį, pamoką, pasimatymą.

O svarbiausia nepamiršti, kad pasaulyje yra labai nedaug dalykų, dėl kurių vertėtų trumpinti savo nervinių ląstelių gyvenimą.

5 įstabūs faktai apie mūsų kūną

Žmogaus kūnas yra nepalyginamai didingesnis reiškinys negu dauguma esame įpratę apie jį manyti. Iš pažiūros silpnas ir gana lengvai pažeidžiamas, jis iš tiesų yra neįtikėtinai didinga ir tobula sistema.

Prisiminkime keletą faktų...

1. Žmogaus kūne yra 60 tūkst. mylių kraujagyslių. Jomis galima būtų 2,5 karto apvynioti Žemės rutulį.

2. Mūsų kūne yra daugiau ląstelių negu žvaigždžių galaktikoje.

Mūsų galaktikoje – 400 milijardų žvaigždžių. Žmogaus kūną sudaro 75–100 trilijonų ląstelių (primename, jog trilijonas – tai tūkstantis milijardų).

Šių skaičių palyginimas išties gali sukelti minčių: kiek visko aprėpia mūsų kūnas, kiek visko jame darniai veikia! Ir jei kada – silpnybės akimirka – pasijuntame maži, prisiminkite: mūsų kūne daugiau ląstelių negu žvaigždžių galaktikoje!

3. Mūsų kūnai sudaryti iš žvaigždžių dulkių.

Taip, mūsų kūnai tikrąja šių žodžių prasme yra sudaryti iš žvaigždžių dulkių. Anglies, azoto bei deguonies atomai mūsų kūnuose ir mus supančioje aplinkoje, lygiai kaip ir visų sunkiųjų elementų atomai, „sutverti“ prieš 4,5 milijardų metų gigantiškose žvaigždėse, kurios sprogdamos paskleidė juos po visatą.

Žymusis amerikiečių astrofizikas ir mokslo populiarintojas Neilas deGrasse Tysonas dalijasi: „Kai žiūriu į nakties dangų, aš žinau: taip, mes esame šios visatos dalis, mes esame visatoje. Bet tai ne viskas. Už šiuos abu faktus, ko gero, svarbiau yra tai, kad visata yra mumyse. Kai mąstau apie tai, pakeliu akis aukštyn: daug žmonių jaučiasi maži, nes, lyginant su didele visata, mes mažučiai.“

* Kas tie „mes“, o jei tiksliau – kas tas „aš“, kuris gali kontroliuoti savo protą ir kuris „igyja“ kūną? Ar „aš“ ir mano protas, kūnas – ne tas pats? O „aš“ ir mano jausmai?..

Atsakyti į šiuos klausimus kuklia „Dialogo“ informacija nėra galimybių.

Kai kurie nepėsti žmonijos atstovai sako, jog klausimas, kas tas „aš“, yra vienintelis žmogaus dėmesio vertas klausimas: mat atsakymą jį patyrusiam kitų klausimų tiesiog nebelieka.

Bet aš jaučiuosi didelis, nes žinau, kad mano atomai atėjo iš žvaigždžių.“

4. Mūsų kūno ląstelės reaguoja į viską, ką sako / galvoja mūsų protas.

Protas veikia mūsų kūno funkcijas, tačiau mes* galime kontroliuoti savo protą. Teigiamos mintys gali sustiprinti mūsų imuninę sistemą, neigiamos – nusodinti. Įrodyta, kad net nedideli kalbos, kurią mes vartojame, pokyčiai gali pakeisti mūsų fiziologiją.

5. Kas 7–10 metų mūsų kūnas visiškai pasikeičia.

Mūsų kūną sudarančios ląstelės visą laiką keičiasi: vienos miršta, kitos užima jų vietą. Štai, pavyzdžiui, per laiko tarpą, reikalingą šiam sakiniui perskaityti, miršta apytiksliai 25 milijonai mūsų kūno ląstelių. Bet dėl to nereikėtų jaudintis: kas dieną mes įgyjame 300 milijardų naujų. Šie procesai vyksta taip intensyviai, kad per kiekvienus 7–10 metų mūsų kūno ląstelės atsinaujina visiškai, t. y. mes* „įgyjame“ visiškai naują nei turėtasis prieš 7–10 metų kūną.

Tai turėtų kelti įdomių minčių apie mūsų tapatybės stabilumą. Pavyzdžiui: jeigu mes nesame mūsų kūnas, – tuomet kas mes?

Puslapis parengtas pagal užsienio spaudą

DIALOGAS

Vyriausioji redaktorė
Elena Tervidytė
Tel. 234 4328,
mobil. 8 ~ 699 38 150,
telena@takas.lt

www.dialogas.com

PASITEIRAUTI – tel. 234 1571

Redaktorė **Lizeta Lozuraitytė**: redaktore@dialogas.com; tel. 234 0482
Apžvalgininkas **Vytautas Strazdas**: apzvalgininkas@dialogas.com; tel. 234 6943
Korektorė **Lina Paragytė**: korektura@dialogas.com
Maketuotojas **Arturas Gusevas**: maketas@dialogas.com
Vyr. buhalterė **Rasa Krilavičiūtė**: buhalterija@dialogas.com
Administratorė: info@dialogas.com; tel./faksas 234 1571
Prenumerata: prenumerata@dialogas.com

Savaitraščio indeksas 0017.
Redakcija: Antakalnio g. 31, LT-10312 Vilnius. Faksas 234 1571
Įmonės kodas 221262680. Atsiskaitomoji sąskaita LT72 70440 60001118958
AB SEB bankas. Banko kodas 70440.

Straipsnių autorių mintys gali nesutapti su redakcijos nuomone. Už reklamos, skelbimų ir mokamų straipsnių turinį redakcija neatsako. Rankraščiai neregistruojami ir negražinami. Kopijuoti ar platinti savaitraštyje publikuojamą medžiagą be redakcijos sutikimo draudžiama.

Leidžia UAB „Polilogas“.

REMIA SPAUDOS, RADIO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Media Support Foundation

Išleista ketvirtadieniais.
Laikraštis leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. SL 093. 4 sp. l. Tir. 1879 egz.
Spausdino UAB „Lietuvos ryto“ spaustuvė,
Gedimino pr. 12a, LT-01103 Vilnius.
ISSN 1392-1916

SVETUR

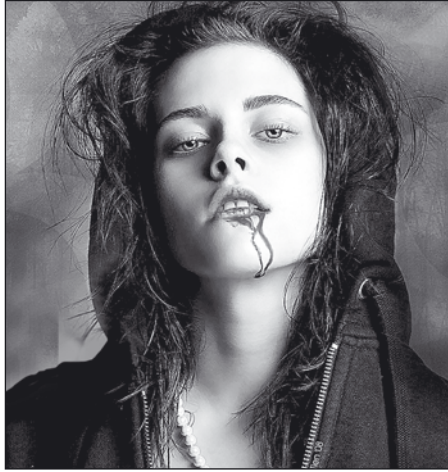
DIDŽIOJI BRITANIJA: „Saulėlydžio“ saga įkvėpė naują studijų programą

Visame pasaulyje didelio populiarumo sulaukusi Stephenie Meyer knygų serija apie vampyrus įkvėpė Mančesterio Metropolito universiteto administraciją sukurti naują gotikos studijų programą. Ją pasirinkę studentai mokysis apie gotikos architektūrą, meną bei šiuolaikinę vampyrų kultūrą. Universiteto dėstytojai teigia, jog S.Meyer knygos „Saulėlydis“, „Jaunatis“, „Užtemimas“ ir „Brėkštanti aušra“ bei pagal jas sukurti kino filmai padarė didžiulę įtaką šiuolaikiniam jaunimui, todėl gotikos studijose svarbu išanalizuoti šį fenomeną.

Literatūros dėstytojos Linnie Blake nuomone, gotikinė kultūra dar niekada nebuvo tokia įdomi kaip šiandien. Paskaitose ji ketina gilintis į baisias istorijas bei nagrinėti intymų santykių ir ligų temas, kurios anksčiau universitetuose buvo laikomos tabu. „Gotika nėra dar vienas pramogų žanras. Tai pasakojimo būdas, kuris atskleidžia tai, ko labiausiai bijome ir kaip tai veikia visuomenę“, – sakė dėstytoja.

Pasak L.Blake, Mančesterio Metropolito universitete labai daug akademikų nagrinėja gotikinę kultūrą, todėl natūralu, jog čia buvo įkurtas ir Gotikos centras.

Mančesterio Metropolito universitetas nėra vienintelė aukštoji mokykla, kurioje bus galima studijuoti gotikinę literatūrą. Kitais metais Birmingemo universitetas taip pat ketina pradėti gotikinės kultūros studijų programą. Pasak universiteto dėstytojų, čia nebus nagrinėjama S.Meyer knygų serija, tačiau studentai aptarinės knygas apie burtininką Harį Poterį.

HONKONGAS: į darželį ar mokyklą – tik po interviu

Honkonge gyvenantis ir kiniškajame Honkongo universitete profesoriaujantis lietuvis filosofas Saulius Geniušas naujienų portalui *Delfi* prisipažino, kad bene labiausiai Honkonge jį stebina švietimo sistema. Su ja profesorius susipažino, kai jo šešiametė dukra pradėjo lankyti pirmąją klasę.

„Mane nustebino, kad kai jai buvo 5-eri, reikėjo eiti į interviu, kad pakliūtų į mokyklą. Vyksta konkursas ir mokykla renkasi vaikus. Pasirodo, kada vaikui treji, taip pat yra konkursai patekimui į darželius. O kada vaikui dveji, gali samdytis privatų mokytoją, kuris paruoš tavo vaiką konkursui į darželį“, – pasakojo profesorius.

Į interviu atvestą vaiką reikia palikti ir grįžti po valandos. Tėvai dukrai nesakė, kad šis procesas bus svarbus, ji į tai žiūrėjo kaip į galimybę pažaisti. Po interviu ją priėmė į visas mokyklas. „Tačiau kada ateina Honkongo vaikai, jie žino, koks tai atsakingas laikas, ir dėl to daugelis pasirodo prastai. Honkonge į privačias mokyklas patekti sunku“, – sakė S.Geniušas. Pasak jo, interviu metu vaikams užduodama įvairių klausimų. Atrenkant ypač svarbios kalbų žinios, elementari matematika, socialiniai įgūdžiai – žiūrėta, kaip vaikas elgiasi su kitais vaikais. Tai nustatoma keliems vaikams davus bendras užduotis.

„Paima kamuolį, numeta į kampą, pasako „neimk“, toliau nieko nedaro ir žiūri, kas paims“, – pasakojo pašnekovas. Privačiose mokyklose mokslas brangesnis nei JAV universitetuose, valstybinėse mokyklose mokslas nemokamas.

Mokiniai Honkongo mokykloje praleidžia daug laiko – gerokai daugiau nei Europoje ar JAV. Štai pirmokė dukra išvyksta į mokyklą 7 val. ryto, namo grįžta pusę penkių ir jai dar reikia daryti namų darbus. 22 val. ji dar juos ruošia.

„Nežinau, tai gerai ar blogai. Tai daug ko vaikams duoda, bet jie daug ir praranda“, – sakė S.Geniušas.

Dukra mokosi mandarinų ir anglų kalba, kitąmet pradės mokytis kantoniečių – senosios kinų – kalbos. Amerikietės ir lietuvių dukra šiek tiek kalba lietuviškai.

Profesorius pastebi, kad Azijoje mokslieiviai gerai paruošiami tiksliesiems dalykams, tačiau humanitarine prasme tiek nuo europiečių, tiek nuo amerikiečių atsilieka. Mokyklos jų tam neparengia.

MEKSIKA: 100-metė baigė pradinę mokyklą

100 metų sulaukusi Meksikos gyventoja Manuela Hernandez Velazquez baigė pradinę mokyklą. Pensininkei iš Oachakos atitinkamą sertifikatą įteikė Valstybės departamento suaugusiųjų švietimo klausimais atstovai. Pasak jų, M.Velazquez buvo darbšti mokinė. Ji buvo viena iš 7 tūkst. mokinių mokykloje, skirtoje vyresnio amžiaus žmonėms (65 metų ir daugiau). Moteris prisipažino, kad mėgstamiausia jos pamoka buvo skaitymas, nors tai nuvargindavo jos akis ir ji turėjusi nuolat keisti akinius.

Senolė teigė, kad tėvai vaikystėje pasiėmė ją iš mokyklos, baigusią vos pirmą klasę, nes namie reikėjo pagalbos. Vėl lankyti mokyklą moteris pradėjo paskatinta vieno iš anūkų.

100-metė teigia ketinanti tęsti mokslus.

Departamento suaugusiųjų švietimo klausimais atstovai pabrėžė, kad tokie pensininkai kaip M.Velazquez nusipelnė didžiulės pagarbos. Jie turėtų tapti pavyzdžiu visiems išsilavinimo neturintiems meksikiečiams. Naujaisiais duomenimis, apie 35 proc. vyresnių nei 15 m. gyventojų Oachakoje neturi pagrindinio išsilavinimo.

„Dialogo“ inf.

Istorijos pėdsakais

Per žydinčią pievomis, banguojančią ežerų gaiva, kvepiančią pušynų viržiais Rytų Lietuvą iš Vilniaus išriedėjo autobusai su Lietuvos mokytojų literatų „Spindulio“ ir Vilniaus Emilijos Pliaterytės draugijų keliauninkais. Turinings kelionės dviejų dienų metu pamatėme daug svarbių Lietuvos istorijos, kultūros bei gamtos paminklų.

Pakeliui į Švenčionis susipažįstame su Pavoverės gyvenvieta. Čia 1775 m. dvarininko pastatytoje bažnytėlėje buvo pakrikštytas Juozapas Pilsudskis. Stebino Nalšios muziejaus Švenčionyse ekspонатų gausa: čia ir pirmąkart lietuvių sodybos ežere ant polių maketas, ir senųjų piliakalnių bei pilkapių radiniai, ir skaudūs pokario aidai. Vienas stendų fotografijomis byloja apie kovotojo už lietuvių ir Lietuvos laisvę kunigo Broniaus Laurinavičiaus pasiaukojimą. Aktyvus kunigas 1981 m. sovietų pakalikų buvo pastumtas po riedančiu sunkvežimiu ir žuvo. Tik taip tarybų valdžia sustabdė net pastačiusio Švenčionių rajone bažnyčią kunigo veiklą. Dvarų kultūros relikvų muziejuje irgi nemažai. Matėme dvaro ponios skrynią balinėms suknelėms ir jų lankams vežioti. Kitą tokią skrynią priglaudė Peterburgo muziejus. Ypač gausus liaudies buitės ir spalvingųjų audinių skyrius.

Iš Švenčionių patraukėme Vidiškių dvaro link. Jaunas energingas savininkas, baigęs filologijos ir technikos mokslus, dabar studijuoja dvaro baldų architektūrą ir priklauso Europos architektų bendrijai. Jo pasakojimas – išskirtinis, pilnas emocijų ir istorinių faktų. Dvarą, kolchozų gerokai apgriautą, savo lėšomis restauruoja daugiau negu 10 metų. Įdomu, kad jo tėvas, išleidęs 4 knygas apie sovietų konclagerius, yra parašęs knygą ir apie vieną iš ukmergiškių politinių kalinių.

Ignalinos naujosios bažnyčios erdvėje nuskambėjo Maironio „Marija, Marija“, „Lietuva brangi“, „Oi, neverk, matušėle“. Ypač didingas tremties skausmą primenantis paminklas – kryžius iš 19 metrų aukščio kedro, atgabento iš paties Sibiro: motinos, partizano našlės, beglobio vaikelio akys žiūri į praeivį nuo geležinkelio bėgių, o Vilniaus mokytojų namų Žemaičių dainos ansambliu uždainuoja tremties dainas – jas dainuojame visi. Ignalinos gėlynų spalvinių kompozicijų galėtų pasimokyti ne tik Ukmergės gėlininkai.

Kačergiškės pavadinimo gal ir žemėlapyje nerasi. E.Pliaterytės bendrijos vadovas, jos vardo mokyklos mokytojas, pasakoja, jog herojiškoji Emilija 1831-aisiais šiose ežeringose ir pelkėtose giriose kovėsi su rusų caro kareiviais. Aikštėje prie bažnyčios, kurią 1748 m. pastatė klebonas Jonas Rozenas, nustebino aukštas didingas neseniai pastatytas paminklas lietuvių karžygei. Paminklo viršuje – kryžius, žemiau sukilimo data – 1831. Centre – E.Pliaterytės atvaizdas, o apačioje kritę karžygiai. „Vienas jų, bene jauniausias, ir mirties akimirka laiko rankoje iškeltą kardą „Už Lietuvos laisvę“, sako paminklo architektas ir liaudies skulptorius Teofilis Patiejūnas. Nei Kultūros ministerija, nei kitokie Seimo ponai paminklui lėšų neskyrė – menininkas dirbo be atlygio, tad šiame paminkle, rodos, atrandame pačią jo širdį.

Tverėčius – pasienio bažnytkaimis. Raudonų plytų bažnyčia bokštais ir debesį remia. „Gyventojai aukojo statybai po 2 karves. Už parapijiečių aukas buvo nupirktas Didžiasalio plytų gamyklos įranga ir bažnyčios statybai imtos gaminti plytos“, – pasakoja jaunas gidas, Didžiasalio pagrindinės mokyklos mokytojas. Tverėčiaus kultūros namuose susirinko apylinkės bendruomenė. Tarmių vakarą šauniai vedė Vilniaus mokytojų namų darbų organizatorius Juozas Žitkauskas. Šauniai trenkė Didžiasalio kaimo kapela, žemaičių tarmę išdainavo minėta Žemaičių dainos ansamblio grupė (vadovė V.Liutikaitė). Linksmus satyrinius eilėraščius skaitė poetas Juozas Elekšis, Raseinių šneka bylojo ir šių eilučių autorė. Žinoma, aukštaičių buvo daugiau: skaitė vietinė mokytoja, Mielagėnuos užaugęs poetas ir satyrikas L.Stanevičius, iš Želvos kilusi „Spindulio“ vadovė A.Tumaitė ir t. t. Visur buvome šiltai sutikti, už tai esame dėkingi mieliems aukštaičiams.

Nacionaliniame parke įdomiausias Ladakalnis, iškilęs virš jūros lygio 175 metrus. Žvalgėmės į 6 ežerus nuo didingo kalno viršūnės, bet žalia-plaukių laumių atplaukiant vis tiek nepamatėme. Kai pritrūko dienos, skolinomės vakaro prieblandą – dainos autobusuose netilpo... Gražiai su brandaus amžiaus keliauninkais bendravo ir jaunesnieji: matyt, istorijos pėdsakų mums visiems vienodai reikėjo.

„Spindulio“ draugijos narė
Zuzana STUNŽENIENĖ

ŠIAME „DIALOGO“ NUMERYJE MINIMOS 6 UGDYMO ĮSTAIGOS

„Vermės“ gimnazija, Tauragė
Garliavos Adomo Mitkaus vidurinė,
Kauno r.
Juliaus Janonio gimnazija, Šiauliai

Maironio universitetinė gimnazija, Kaunas
Šiaulėnų Marcelino Šikšnio vidurinė,
Radviliškio r.
Tytuvėnų gimnazija, Kelmės r.

MokytojoDarbas.lt
pedagogų darbo skelbimai iš visos Lietuvos

Jaunieji Lietuvos mokslininkai Kinijoje pasirodė puikiai

Lietuvos mokiniai Atvirame Kinijos jaunimo mokslo ir technologinių inovacijų konkurse CASTIC 2013, surengtame 28 kartą, užėmė pirmąsias vietas. Tarptautiniame konkurse Kinijoje dalyvavo 700 jaunųjų mokslininkų, jie pristatė daugiau nei 500 tiriųjų darbų.

I vietą pelnė Kauno Maironio universitetinės gimnazijos ir Kauno moksleivių aplinkotyros centro auklėtinės Aurėjos Bačinskaitės darbas „Duona su garšva“ (vadovė Jolanta Šernienė). Maironio universitetinės gimnazijos vienuoliktokė Aurėja, ieškodama, kuo duonoje galima pakeisti kenksmingus sintetinius konservantus, atrado, kad garšva apsaugo maistą nuo gedimo ir pratęsia jo galiojimo laiką. Ji ištyrė antimikrobines šio augalo savybes ir jų poveikį mikroorganizmų plitimui iškeptoje duonoje. Savo darbu gimnazistė įrodė, kad garšva gali puikiai pakeisti sintetinius konservantus.

II vieta įvertintas Šiaulių Juliaus Janonio gimnazijos 10 klasės mokinių Pijaus Žagrakalio ir Simono Pranio darbas „Žemųjų dažnių virpesių įtaka sėklų dygimui ir augalo vegetacijai“ (vadovė Valentina Rakužienė). Mokiniai rapsų sėklas paveikė žemo dažnio virpesiais ir pasėjo. Iš tyrimo paaiškėjo, kad 500–1000 Hz diapazonu paveiktos sėklos išdygsta greičiau. Vėlesni bandymai patikslino, kad, paveikus juos 800 Hz, galima išauginti aukštesnius augalus. Tokiu būdu rapsų auginimo laiką galima pakeisti visi savaite.

III vieta skirta Tauragės „Vermės“ gimnazijos 11 klasės mokiniai Violetai Kalašinskaitei už darbą „Natūralių priemonių naudojimas bičių *Apis mellifera* erkėtumui mažinti (kontrolė)“ (vadovė Vitalija Kalašinskienė). Naudojama natūralias priemones Violeta sukūrė metodą, kaip sumažinti bičių užkrečiamumą erkėmis. Ji siūlo derinti

Gitanos Viganauškienės nuotr.

■ Atvirame Kinijos jaunimo mokslo ir technologinių inovacijų konkurse CASTIC 2013 šauniai pasirodė jaunieji Lietuvos mokslininkai Aurėja Bačinskaitė, Violeta Kalašinskaitė, Simonas Pranys ir Pijus Žagrakalys

ti kelias natūralias ir bitėms nekenksmingas priemones: naudoti cukraus pudrą, kad bitės apsivalytų nuo erkių tuo laikotarpiu, kai nėra perų, korius – viliojančius tranus, kai intensyviai vystosi perai, taip pat natūralų čiobrelių eterinių aliejų per medunešį.

Konkurse Kinijoje dalyvavę mokinių darbai Europos Sąjungos jaunųjų mokslininkų konkurso baigiamajame etape buvo įvertinti dviem pirmosiomis ir viena antrąja vieta.

ŠMM ir „Dialogo“ inf.

Gerbiami mokytojai, direktoriai, darželių auklėtojai, dėstytojai, „Dialogas“ – Jūsų profesinis laikraštis.

Kviečiame prenumeruoti ir siūlome 3 variantus – rinkitės Jums patogiausią!

I. Popierinė laikraščio versija

Užsiprenumeruoti galima:

- ⊙ Interneto svetainėje www.dialogas.com. Raskite prenumeratos nuorodą, ją paspauskite, užpildykite pateiktą formą ir šią atsiųskite į redakciją.
- ⊙ Visuose „Lietuvos pašto“ ir „Lietuvos ryto“ skyriuose – tradiciškai.

Prenumeratos kaina:

- » visiems metams – 175,89 Lt,
- » pusei metų (6 mėn.) – 95,94 Lt,
- » 3 mėn. – 47,97 Lt,
- » 1 mėn. – 15,99 Lt.

II. Elektroninė laikraščio versija

Prenumeruoti galite adresu

<http://www.dialogas.com/pdf-prenumerata/>

Prenumeratos kaina

FIZINIAMS asmenims:	JURIDINIAMS asmenims
(tiems, kam reikalinga sąskaita faktūra):
» visiems metams – 87,95 Lt,	» visiems metams – 115,69 Lt,
» pusei metų – 52,77 Lt,	» pusei metų – 63,74 Lt,
» 3 mėn. – 29,74 Lt,	» 3 mėn. – 32,57 Lt,
» 1 mėn. – 10,00 Lt.	» 1 mėn. – 11,79 Lt.

III. Tinklapis – dialogas.com

www.dialogas.com – nuomonių ringas

- ⊙ Švietimo aktualijos
- ⊙ Straipsnių fragmentai
- ⊙ Internetinė apklausa
- ⊙ Nuotraukos, nuorodos, komentarai, archyvai
- ⊙ Kita naudinga informacija

Jei kiltų klausimų, paskambinkite į redakciją tel. (8 ~ 5) 234 1571 arba parašykite info@dialogas.com – ir gausite visą Jus dominančią informaciją.

Jei nespėjote „Dialogo“ užsiprenumeruoti Lietuvos pašto skyriuose, galite tai padaryti mūsų internetinėje svetainėje www.dialogas.com bet kuriuo metu.

Ačiū, kad prenumeruojate „Dialogą“.